

Eşkıyanın izinde: XX. yüzyıl başlarında Balıkesir ve çevresinde insan kaçırma vakaları*
On the trail of the bandit: Kidnappings in and around Balıkesir in the early 20th century

Gönderim Tarihi / Received: 28.04.2025

Serap SUNAY¹

Kabul Tarihi / Accepted: 18.08.2025

Doi: [10.31795/baunsobed.1685328](https://doi.org/10.31795/baunsobed.1685328)

ÖZ: Osmanlı Devleti'nde kronik bir asayiş sorunu olarak varlığını hemen her dönem hissettiren eşkıyalık faaliyetleri, toplumu iktisadi, sosyolojik ve psikolojik olmak üzere birçok bakımdan derinden etkileyen, kamu güvenliğini temelinden sarsan hadiselerdendi. Ülke sathında günden güne artan eşkıyalık hareketleri arasında öne çıkanlardan biri de bu çalışmanın konusunu teşkil eden insan kaçırma fiiliydi. Eşkıyanın profesyonel bir kazanç kapısı haline getirdiği söz konusu eylemleri, toplumsal yaşama yönelik olumsuz tesirlerinin dışında, ticari faaliyetlere ve üretime ket vuran, yabancı elçilerin kaçırılan tebaasının korunması, kurtarılması ve fidye bedelinin tazmini gibi hususlarda Osmanlı Hükûmeti'ne baskı yapmasına yol açan, özetle devlet otoritesini hedef alan, tehlikeli ve zararlı bir boyuta ulaştı. Bu noktadan hareketle, XX. yüzyıl başlarında eşkıyanın Balıkesir ve çevresinde yaşayan farklı sosyal statüye sahip kimselerden fidye koparmak amacıyla gerçekleştirdiği insan kaçırma vakaları, çalışmanın temelini teşkil eden arşiv belgelerine istinaden incelendi. Bu sayede Balıkesir ve çevresi odağında Osmanlı Hükûmeti, bölgedeki mülki amirler ve kolluk kuvvetlerinin eşkıyalıkla mücadeleleri, takip ettikleri yöntem ile eşkıyanın masum insanları kaçırmasının meydana getirdiği sosyokültürel, siyasi ve iktisadi sonuçların ortaya konulması amaçlandı. Elde edilen veriler ışığında alınan tedbirlere rağmen, içinde bulunulan siyasi, idari ve mali zaafaların da tesiriyle, eşkıyalık olaylarının ülke genelinde olduğu gibi Balıkesir'in çeşitli köy, kasaba ve kazalarında da güçlü bir şekilde varlığını sürdürdüğü somut örnekleriyle tespit edildi.

Anahtar Kelimeler: Asayiş, Balıkesir, Eşkıyalık, Fidyeye, İnsan kaçırma

ABSTRACT: Banditry activities, which made its presence felt almost every period as a chronic public order problem in the Ottoman Empire, deeply affected the society in many aspects, including economic, sociological and psychological, and shook public security from its foundations. One of the most prominent acts of banditry that increased day by day across the country was the act of kidnapping, which is the subject of this study. In addition to its negative effects on social life, these acts, which the banditry turned into a professional source of income, reached a dangerous and harmful dimension that hindered commercial activities and production, caused foreign ambassadors to put pressure on the Ottoman government for the protection, rescue and ransom of their kidnapped subjects, and, in short, targeted the state authority. From this point of view, the cases of kidnappings carried out by bandits in the early twentieth century in order to extort ransom from people of different social status living in and around Balıkesir are analyzed based on the archival documents that form the basis of this study. In this way, it was aimed to reveal the struggle of the Ottoman government, local authorities and law enforcement forces against banditry in Balıkesir and its environs, the methods they followed, and the sociocultural, political and economic consequences of the kidnapping of innocent people by bandits. In the light of the data obtained, it was determined with concrete examples that despite the measures taken in the light of the data obtained, banditry incidents continued to exist strongly in various villages, towns and accidents of Balıkesir as well as throughout the country due to the political, administrative and financial weaknesses.

Keywords: Public order, Balıkesir, Banditry, Ransom, Kidnapping

* Bu makale, II. Balıkesir Sempozyumu'nda (6 Haziran 2024) "Balıkesir'de Eşkıyalık: Nemlizâde Zihni Bey Hadisesi" başlığıyla sunulan özet bildirinin orijinal belgeler eklenerek detaylandırılmış, genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir. Çalışma, Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından BAP 2025/044 numaralı proje ile desteklenmiştir.

¹ Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Tarih Bölümü/Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı, serapsunay@balikesir.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0332-5439>

EXTENDED ABSTRACT

Literature review

This study examines the cases of kidnapping, one of the most serious threats to social life in the Ottoman Empire in the early twentieth century and one of the unstoppable banditry activities across the empire, from the Balıkesir scale. These criminal cases, in which bandits, seeking unjust gains, targeted especially wealthy people in order to obtain ransom, were analyzed based on Ottoman archival documents, which constitute the main source of the study. In this context, the article analyzes the kidnapping of people from different social strata living in various accidents and villages in Balıkesir and its environs by bandits, the ransom demanded by the bandits as a price for their lives, the importance and sensitivity of the Ottoman government to the rescue of captives, and the attitude of the law enforcement agencies to track down and capture the bandits. In addition, the political, sociocultural, commercial and economic damages caused by these incidents, which disrupted social order, alarmed the local population, and deeply undermined the authority and credibility of the state, which was obliged to protect the lives, property, rape and honor of its subjects, were revealed.

Methodology

In the introduction of this study, based on the data obtained from the literature review on the subject, the emergence of banditry in the Ottoman Empire, its causes, the destruction caused by the banditry movements, which increased especially in the nineteenth and twentieth centuries, in the eyes of the state and society, the measures taken against them, their consequences and the public opinion were briefly presented. In the following chapter, the kidnapping incidents in various regions of Balıkesir and the problems caused by them are presented as a result of the analytical evaluation of the documents obtained as a result of the scans made from various classifications in the Ottoman archive documents, which are the main source of the study.

Findings and discussion

In this study, first of all, the gravity and importance of the banditry issue, which became a chronic problem in the Ottoman Empire by increasing its severity day by day, and which prejudiced the authority of the state and the security of the society, and the measures taken by the central administration were explained and the gravity and importance of the issue were emphasized. With the influence of regional climatic characteristics, it was determined that the bandit kidnapping incidents mostly coincided with the summer months due to the longer days and easier escape. Furthermore, it was revealed that the bandit group deployed in and around Balıkesir skillfully used the mountainous nature of the region and the coastal areas where they could escape from the sea to hide and escape, in other words, the geographical conditions in question were a factor that made it difficult for law enforcement forces to pursue and capture the bandit group. It was understood that the Greek villages that harbored Greek gangs were particularly effective in the bandits' evasion of the security forces' pursuit. Based on original sources, the correspondence between the central government, which was trying to take measures against banditry movements, and the civil and military officials in the region was analyzed.

Results and recommendations

As a result, in this study, banditry, which has been one of the important problems of the Ottoman Empire for centuries and has not been prevented despite all the measures taken, and the kidnapping of rich people in exchange for ransom, that is, lifesaving money, has been discussed in the context of Balıkesir and its surroundings, one of the distinguished cities of Western Anatolia where activities such as agriculture and trade are intense and which contributes greatly to the country's economy. In fact, these characteristics of Balıkesir, namely its material wealth and fertile lands, have made it a center of attraction, and therefore constituted one of the reasons why the region became the target and bed of bandits. Because the data obtained from the Ottoman archives have proven that bandits not only allowed them to hide in the Kaz Mountains range in the region and the numerous caves there, but also used their escape from the sea in coastal areas, that is, the advantages of their geographical location, to their advantage. In addition, in Ayvalık and its surroundings, where the Greeks lived densely, the fact that the local Greeks especially harbored, protected and hid the Greek bandit gangs and met their needs such as weapons and food was one of the factors that prevented them from being pursued and captured by

the law enforcement forces. In addition to these, the administrative weakness of the state and the inadequacy of financial resources in these incidents that occurred at the beginning of the 20th century were among the factors that made it difficult to send the necessary number of soldiers to the region to pursue and suppress the bandits. On the other hand, the central government clearly stated in the documents that it did not consider the local and military commanders competent and sufficient in stopping the bandits' activities. In other words, the officials in the region complained that the center did not provide them with sufficient resources and that the Istanbul government did not show the necessary effort in catching the bandits. Another striking point encountered in the archive documents was the cases where the bandits had themselves kidnapped in agreement with the bandits and the crime was exploited by demanding a ransom from the government or the kidnapped person's family. As a result, the banditry problem remained a serious issue that could not be prevented until the end of the empire. Starting from this point, in the light of the data obtained in the study, a section of banditry activities in the late Ottoman Empire was presented, and the destruction caused by the process in addition to the material and spiritual difficulties experienced by the nation, in short, the loss of labor, time and money that occurred during the period when security forces were needed the most, was revealed on the scale of Balıkesir and its surroundings. Indeed, the banditry's kidnapping, which disturbed the people of the region, especially local and foreign entrepreneurs, about doing business in the region, and prevented agricultural activities, continued to exist as a serious, disturbing and ownerless problem. With the beginning of World War I and the end of the Ottoman Empire's life, the fight against banditry was transferred to the Republic of Türkiye.

Giriş

Osmanlı Devleti'nin de içinde bulunduğu Akdeniz dünyasında XVI. yüzyılda süratle artan ve XVII. yüzyılda ciddi bir sorun haline alan eşkıyalığın ortaya çıkışında nüfus artışı, siyasi ve iktisadi buhranlar, halkın fakirleşmesi ile ticaret hacminin artması gibi faktörler etkili oldu (Braudel, II, 1990: 61-70; İlgürel, 1995: 467). Uluslararası arenada siyasi ve ülke çapında da sosyoekonomik sorunlardan doğan buhranlarla baş edilmeye çalışılan XIX. yüzyıl ile XX. yüzyılın başlarına gelindiğinde ise ülkenin dirlik ve düzenini tehlikeye atan ve mühim bir iç güvenlik sorunu olma vasfını koruyan eşkıyalık hareketleri tüm şiddetiyle artarak devam etti (İlgürel, 1995: 468). Devletin karşı karşıya olduğu tehdidin ciddiyetinin farkında olan Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) döneminde eşkıyayla mücadele için bir dizi tedbirler alındı. Eşkıyalık ve bölücü hareketlerin önlenmesi için çok yönlü bir politika takip eden padişah, Avrupaî tarzda güvenlik düzenlemelerinin yapılması, yeni ceza kanunlarının çıkarılması ve halkın bilinçlendirilmesi gibi mühim adımlarla, eşkıyalıkla kararlı bir şekilde mücadele edip, ülkede güvenliği tesis etmeye çalıştı (Özgün, 2019: 109-110). II. Abdülhamid'in sosyokültürel olarak en fazla üstünde durduğu konu eğitimdi. Onu takip eden ekonomik düzenlemeler ise tarımsal faaliyetlerin geliştirilmesi, vergi tahsilinde adaletin sağlanması gibi toplumun öncelikli meselelerindendi. Keza ulaşımın kolay ve güvenli olmasını dolayısıyla, eşkıyalık hareketlerinin azalmasını sağlama maksadıyla yeni yollar açılması ve mevcutlarının iyileştirilmesi gibi bayındırlık faaliyetlerine ağırlık verildi (Kuzucu, 2017: 377-378). Asırlar boyunca eşkıyalıkla mücadele etmek zorunda kalan Osmanlı Devleti, toplu ya da bireysel eşkıyalık hareketlerinin önünü alabilmek için iskân gibi idari düzenlemelerin yanı sıra uzlaşma, güvenlik güçlerinin müdahalesi ve sürgün cezası gibi yöntemler kullandı (Daşcıoğlu, 2017: 307-311; Barkey, 2011: 27). 1883 senesinde eşkıyanın insan kaçırma vakalarına karşı devlet memurlarının görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen, bu meseleye münhasır bir fevkalâde önlem kararnamesi yürürlüğe girdi (Sunay, 2019: 159). Padişaha, eşkıyalık faaliyetlerinin önlenmesi için kolluk kuvvetlerinin ve hukukçuların daha kalifiye olması, maaşlarının artırılması gibi gerekli tedbirleri içeren rapor sunuldu (Ürkmez, 2015: 31-64). Ancak söz konusu gayretlere rağmen uygulamadaki noksanlar, devletin eşkıyalıkla mücadelesinin zaafa uğramasına yol açtı (Özgün, 2019: 109-110).

II. Meşrutiyet'in ilan edildiği 23 Temmuz 1908 tarihinden önce işlenen tüm suçlar için kapsamlı bir af çıkarıldı. Bu kapsamda eşkıya ile onlara yataklık eden veya yardımcı olan kimselerin serbest kalmasıyla, geçici bir sükûnet dönemi yaşansa da eşkıyalık, Batı Anadolu'da yeniden güçlenerek eski halini aldı (Yetkin, 2003: 118-119). Batı Anadolu'nun genelinde olduğu gibi Balıkesir'de de eşkıyanın işlediği suçlar arasında en sık rastlananlar insan kaçırıp fidye isteme, işkence, cinayet, köy/hane basma, gasp ve hırsızlık vakalarıydı. Bu bağlamda genel affın akabinde 12 Ağustos 1909 tarihli devletin resmî bir belgesinde açıkça ifade edilen "Balıkesir sancağının öteden berû haydûd yatağı" olduğu ve bu nedenle daha kuvvetli tedbirlerin alınması gerektiği (BOA, DH. MKT, 2900/36, lef 1-2, 1325) tespiti, meselenin vahametini ve eşkıyalığın Balıkesir ve çevresinde ne denli yaygın bir hal aldığı ilk elden aktarması bakımından önem arz etmektedir. Aslında önceki yüzyıllarda da Balıkesir'de eşkıyalığa sıkça rastlanmaktaydı. XVI. ve XVII. yüzyıllarda, Anadolu'nun genelinde olduğu gibi, tımar sisteminin çözülmesi, Celâli isyanları ve onu takip eden suhte isyanlarının doğurduğu olumsuz sonuçlardan etkilenen Balıkesir ve çevresinde de görülen eşkıyalık hareketleri ve isyanlar, bölgedeki asayiş bozdu (Öntüç, 2007: 61-92). XVIII. yüzyılda ise Balıkesir'de sayıları bir hayli fazla olan suhtelerin isyanlarında artış görüldüğü gibi yerel yöneticilerin konumu güçlendi. Şehrin yöneticileri, merkezi idarenin zayıflamasının da etkisiyle, bölgedeki eşkıyayı kendi gücünü pekiştirmek için kullanmaya başladı. Ayanların, eşkıya çeteleriyle işbirliği yapmaları ve önemli gelir kalemlerinden biri olan zengin vakıf tesislerinin mallarına ve paralarına el koymaları, halkın zarara uğramasına ve şikayetlerine yol açtı (Köç, 2016: 182-187; Köç, 2020: 130-133).

Birinci Dünya Savaşı'nın (1914-1918) meydana getirdiği asayişsizlik neticesinde, asker ve hapisane firarilerinin de eşkıyalık yapmaları, Balıkesir ve civarında halk ve idareciler açısından sorunun içinden çıkılmaz bir boyut kazanmasına yol açtı (Karesi, 1917a:1; Karesi, 1917b:1; Karesi, 1917c:1; Karesi, 1917d:1). Sebep her ne olursa olsun bir türlü önlenemeyen eşkıyalık hadiseleri, Mondros Mütarekesi'nin (30 Ekim 1918) akabinde memleketin birçok yerinde olduğu gibi Karesi sancağında da had safhaya ulaştı (Yaşar, 2015: 487). Hasan Basri (Çantay) tarafından çıkarılan ve 17 Ekim 1918 tarihinde yayın hayatına başlayan *Ses* gazetesinde de üzerinde önemle durulan konulardan biri Balıkesir'de eşkıyalığın son raddesine ulaştığı ve önlenemez bir hal aldığıydı (Yazıcı, 1993: 437-439; Yiğit, 2009: 333-335;

Çevik, 2017: 248-254). Vaziyetin vahameti, “Öyle iddia edebiliriz ki: Livamız kadar eşkıyalığa pek fazla ve kanlı sahne olan hiçbir memleket yoktur” ve o dönem Balkanlarda da yoğun olarak görülen eşkıyalık olaylarına atfen Balıkesir ve çevresinin “Anadolu’nun Makedonyası” olduğu ifadeleri (Ses, 1918:1), eşkıyalığın Balıkesir ve çevresinde güçlü bir şekilde sürdüğünü ve kamu güvenliğini temelinden sarsan unsurların başında geldiğini ispatlamaktadır. Keza söz konusu kaos ortamını lehine kullanan eşkıyanın faaliyetlerinde artış yaşandığı, Balıkesir, İstanbul, Hüdavendigâr ve Çanakkale gibi bölgelerden ilgili makamlara düzenli olarak sunulan resmî raporlara da yansdı (BOA, DH. EUM. AYŞ, 53/9, 1337; BOA, DH. EUM. AYŞ, 54/54, 1337; BOA, DH. EUM. AYŞ, 53/65, 1337; BOA, DH. EUM. AYŞ, 55/87).

Birinci Dünya Savaşı sırasında Gönen, Balya ve Bandırma’da yerli ve yabancı asker firarisi çeteler, eşkıyalık yaparak, gasp etmedikleri ve yağmalamadıkları Türk köyü bırakmadı. Eşkîya, civarda pek çok masum insanın kanını döktüğü gibi 1.000.000 liradan (368.000.000 \$)² fazla nakdi gasp etti ki o dönemin mali koşulları göz önüne alındığında bu fahiş bir meblağdı (BOA, BEO, 4543/340669, 1334). Şöyle ki XIX. yüzyıl sonunda Osmanlı bürokrasisinde istihdam edilen Balıkesir doğumlu memurların ekserisinin memuriyete 250 kuruş (165 \$) maaşla başladığı ve son maaşlarının da 500 kuruş (330 \$) olduğu göz önüne alındığında (Sunay, 2007: 103-106); Balıkesir halkının uğradığı zararın kuruş cinsi olarak bunlardan ilkinin 400.000, ikincisinin de 200.000 katına tekabül ettiği anlaşılır. Bir başka deyişle, devlet bürokrasisinin bir hayli genişlediği II. Abdülhamid döneminde toplam memur sayısının 51.698 olduğu düşünüldüğünde (Sarıyıldız, 2009: 135), sadece Balıkesir özelinde uğranılan maddi kaybın devasılığı net bir şekilde ortaya çıkar. Nakdin dışında, orduya erzak temininde ciddi sıkıntı yaşanan o dönemde eşkıyaya ait Balya’da ele geçirilen bir samanlıktan çıkan tahminen 1.000 kilogramdan fazla zahire, ahaliden fidye bedeli olarak gasp edildi (BOA, DH. EUM. 6. Şb. , 35/58, 1332). Eşkîyanın ağır baskısı neticesinde sadece hali vakti yerinde olan aileler kasabaya gidebildi, kalanlar söz konusu zulme maruz kaldı. Özetle, günden güne şiddetini artıran eşkıyalık, bilhassa Gönen, Bandırma ve Balya kazalarında günlük yaşamı felç ettiği gibi bölgenin önde gelen geçim kaynağı olan zirai faaliyetleri de engelleyip, asayiş sorunu olmanın ötesine geçerek, zaten zor durumda olan bölge ekonomisine ciddi zarar veren boyuta ulaştı ve halk haklı bir taleple hükûmetin bu duruma acilen bir çözüm bulmasını bekledi (BOA, BEO, 4543/340669, 1334). Eşkîyalığın bölge ahalisine verdiği korkunç zarar, *Ses Gazetesi*’nde de şu sözlerle ifade edildi: “...Senelerce en azılı kuvvetlerle çarpışan mücahidlerimiz köylerimizi, memleketimizi asayişden mahrum, anbarlarını boş, tarlalarını ekilmemiş görmesi ne büyük bedbahtlıktır!” (Ses, 1918:1).

Bahsi geçen mıntıka dışında, Ayvalık civarındaki önemli meselelerden biri eşkıyayı kolluk kuvvetlerinden saklayan ve onlara her türlü lojistik desteği sağlayan yataklarıydı. Eşkîyanın ele geçirilmesini güçleştiren bu durumu önlemek için Babakale’den, Kaz Dağları ve Edremit Körfezi ile Burhaniye İskelesi’ne kadar olan geniş bir coğrafyaya yayılmış eşkıyayı ve eşkıya yataklarını sıkı bir şekilde takip ve tenkil için kuvvetli bir müfreze sevk olunması talep edildi (BOA, DH. MUI, 20-1/30, 1325). Ancak eşkıyanın takibini ve tenkilini güçleştiren bir diğer kritik sorun ise asayiş sağlayan jandarmanın yeterli sayıda olmamasıydı. Bu duruma dikkat çeken Karesi Mutasarrıfı Cevdet Bey, Dahiliye Nezareti’ne gönderdiği 1912 tarihli yazıda, Balıkesir ve civarında günden güne artan eşkıyalık olaylarının önlenebilmesi için bölgede noksan olan jandarma kadrolarının doldurulmasını talep etti (Karacakaya, 2021: 81-82). Bölgede yeterli kolluk kuvveti istihdamı sağlanamamışken, bir de Balıkesir’i işgal eden Yunanlıların, halihazırda sayıca yetersiz olan, bölgedeki polis ve jandarmanın silah ve teçhizatına el koyup, onları zorla İstanbul’a göndererek etkisiz hale getirmeleri, halkı savunmasız bıraktığı gibi eşkıyalığın bertaraf edilmesini güçleştiren etkenlerden biri oldu. İşgal döneminde yaşanan söz konusu asayiş sorunlarına Rum çetelerinin Türkler aleyhindeki hareketleri ve Yunanlıların, Türklere uyguladıkları mezâlim eklendi (Sunay, 2021: 1-37). Yunan işgali sırasında esir alınan, 1924-1928 tarihleri arasında Havran Belediye Başkanlığı yapan Fevzi Hatipoğlu (Sözener) da hatıratında, o dönemde Balıkesir’deki eşkıya hareketlerinin mevcut durumunu “Asayiş yok, İnzibat yok.

² Osmanlı döneminde kullanılan parasal birimlerin, günümüz okuyucusu tarafından daha somut bir şekilde anlaşılabilmesini sağlamak amacıyla Şevket Pamuk’un, kuruşun 1998 senesine ait ABD doları karşılıklarını yazdığı eseri kullanıldı (Pamuk, 2000).

Şakavet son haddinde... Balıkesir'den Edremit'e, Edremit'ten Ayvalığa, Bandırma'dan Gönen ve sair mahallere gelip gitmek çok tehlikeli ve soyulmak muhakkak" sözleriyle tasvir etmişti (Özdemir, 2003: 135-139). Cumhuriyet'in ilk yıllarında da ülke sathında artan isyanların bastırılması ve memleketin asayişinin temini için yeni düzenlemeler ve uygulamalarla eşkıya ile mücadeleye sistematik bir şekilde devam edildi (Küsmez, 2023: 1136-1365; Tekir, 2024: 514-522).

Eşkıyanın haksız kazanç vasıtası: İnsan kaçırma vakalarının siyasi, mali ve toplumsal etkileri

Eşkıyanın yoğun olarak gerçekleştirdiği insan kaçırma eylemi, genellikle bölge eşrafı, tüccarı ya da iş, resmî görev veya seyahat için Osmanlı topraklarından bulunan yabancı ülke vatandaşlarını kaçıırıp, fahiş meblağlarda fidye talep etmek suretiyle, zengin kimselerin servetinden haksız bir şekilde istifade etme maksadını taşıyordu (Aydın, 1998: 239-257; Hasanoğlu, 2024: 77-113; Satılmış, 2019: 252-283; Sunay, 2019: 157-177; Özgün vd. , 2022: 52-54). Ancak Balıkesir örneğinde olduğu gibi zengin ve elit tabakaya mensup mağdurların yanında, mütevazı yaşamları olan insanlar da eşkıya tarafından dağa kaldırılmaktan kurtulamadı. Dolayısıyla, zamanla devlet otoritesini tehdit eden boyutta ciddi bir soruna dönüşen eşkıyaların insan kaçırması, toplumun hemen her tabakasında görülen, maddi boyutunun yanı sıra hem mağdurların hem de ailesinin namusuna ve şerefine zarar veren, bazen de ailenin dağılmasına neden olan sosyolojik ve psikolojik olarak ağır sonuçları olan bir eylemdi (Peirce, 2012: 41-42). Bir başka ifadeyle, eşkıyanın insan kaçırma eylemi, can korkusu yaşayan mağdurla birlikte ailesi ve yakın çevresini derin bir endişeye sürükleyen, fidyeyi karşılayabilme noktasında da mali buhran yaşamalarına yol açan hadiselerdi (Doğan, 2021: 99). Mesela İzmir'de eşkıya tarafından kaçırılan Giridli Hacı Kadirakizâde Hasan Bey, canını kurtarmak için vermek zorunda kaldığı 1.300 lira (72.800 \$) fidyenin ardından sefalet içine düştüğünü ifade ederek hükûmetten maddi yardım talep etti. Fakat sıkça rastlanan bu tür vakalara emsal teşkil edeceği gerekçesiyle isteği geri çevrildi (BOA, BEO, 3562/267150, 1325; BOA, DH. MKT, 2839/25, 1325). Kadın, çocuk, yaşlı gözetmeksizin Batı Anadolu'da âdeta terör estirip, varlıklarını şiddetli bir şekilde hissettiren eşkıyalar, Aydın'da da 2.000 lira (132.000 \$) fidye talebiyle henüz üç yaşındaki bir çocuğu dağa kaldırdı (BOA, Y. PRK. ASK, 241/18, 1322). Zira Balıkesir ve civarında olduğu gibi Aydın'da da eşkıyalık hareketleri yoğun bir şekilde görülmekteydi (Özgün, 2017: 159-178). Hatta Ödemiş civarı için bu sorun "eşkıyalığın bulaşıcı bir hastalık gibi yayıldığı" şeklinde ifade edilmişti (Güneş, 2019: 208). Aydın valisi de bölgede eşkıyalık hareketlerinin arttığını, Narlı taraflarında görülen asker kıyafetli, martini tüfekli on beş kişilik bir çetenin Bağdere köyü eşrafından Terzioğlu Mehmed ile Hoca Raşid Efendi'yi dağa kaldırdıklarını, Karesi hududu yakınında yirmi kişilik bir çetenin görüldüğünü, Söke tarafından da on kişilik diğer bir çetenin yakalanmasına çalışıldığını Dahiliye Nezareti'ne bildirdi. Bölgeye yayılan çetelerin takibi ve tenkili için yeterli jandarma olmadığına dikkat çeken Aydın valisi, jandarmanın sayısını artırmak mümkün olamayacaksa, yerine eşkıyayı takiple görevlendirilecek iki yüz kişilik geçici bir müfreze istihdamı talebini yineledi (BOA, DH. H, 13/58, 1327).

Bu şekilde insanların her an kaçırılma tehdidiyle yaşamak zorunda kalmaları, sadece başına hadise gelen aileleri değil, bölgede yaşayanların da panik ve kaygıya kapılmalarına neden oldu. Bilhassa servet sahibi oldukları için daha fazla tehdit altında bulunan yerli ve yabancı tüccarlar ile müteşebbislerin kendilerini güvende hissetmemeleri, yukarıda sayılan psikolojik, sosyolojik ve mali sorunlar dışında, devletin iç ve dış ticaret hacmini olumsuz etkileyen bir vaziyet aldı. Uzun seneler Yalova kaplıcalarını işleten Fransız tebaasından Aleksandr Branzeau'nun eşi ve beraberindeki iki hanımın 1896 senesinde eşkıya tarafından kaçırılması bu duruma iyi bir örnek teşkil etmektedir. Avrupa kamuoyunda da ses getiren bu hadisenin doğuracağı sakıncaların farkında olan Sultan II. Abdülhamid, meselenin devletlerarası bir krize yol açmaması ve ticari güvenliği sağlamakta yetersiz kalındığına dair bir algının oluşmaması, dolayısıyla devletin saygınlığına halel gelmemesi için süreci bizzat takip etti. Padişah, pazarlıkla ikna edilen eşkıyanın esirler için talep ettiği 10.000 lira (660.000 \$) fidye bedelinin temininde aktif rol oynadı. Zira bu denli fahiş meblağları kısa süre zarfında temin etmek, kaçırılma hadiselerinin bir başka sıkıntılı yönüydü (Sunay, 2019: 160-165).

Bu bağlamda eşkıyanın can kurtarma parası olarak talep ettiği fidye-i necat, doğal olarak kaçırılan kişinin sosyal statüsü ve maddi imkanlarına göre belirleniyordu. Örneğin Karadağlı eşkıya tarafından kaçırılan Alaşehir demiryolu hattı inşaat mütezimlerinden Fransız mühendis Valikoski için 4.000 lira (264.000 \$) fidye talep edildi (BOA, BEO, 824/61742, 1312). Yapılan pazarlık neticesinde mağdurların

kurtarılması için 3.000 lira (198.000 \$) fidye bedeli şirket tarafından ödendi. Mağdurun hızlıca ve salimen kurtarılmasının akabinde (BOA, DH. ŞFR, 196/14, 1312; BOA, Y. EE. KP, 6/552, 1312), Fransa sefaretî söz konusu meblağı İstanbul hükûmetinden talep etti. Yapılan incelemede, mühendisi kaçırılanların kendisinin hizmetinde bulunan yabancı işçilerden olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine hükûmet, sefaretin bu yönde bir talep hakkının olmadığı cevabını verdi (BOA, BEO, 878/65796, 1312). Bir başka vaka ise İzmir'e iki saat mesafede Ilica'da görüldü. Yine Fransız Mill Storined, beş-altı eşkıya tarafından yanında bir adamıyla birlikte dağa kaldırıldı (BOA, BEO, 1605/120336, 1316). Eşkîya, fidye bedeli olarak 5.000 lira (370.000 \$) talep etti. Söz konusu meblağın Aydın Vilayeti mal sandığından karşılanması istendi. En çok vurgulanan husus ise esirin salimen kurtarılmasıydı. Çünkü mağdurun eşkıyaca katledilmesi, devlet açısından bir takım müşkülata neden olacağı gibi yüksek meblağlarda tazminat ödenmesi zorunluluğunu da doğuracağından, mağdurun kurtarılıp, akabinde eşkıyanın yakalanması ve fidyenin geri alınmasına azami dikkat edilmesi emredildi (BOA, Y.A. RES, 110/67, 1316). Eşkîya ile yapılan pazarlık neticesinde fidye bedelinin 1.500 liraya (111.000 \$) düşürülebileceği ifade edildi ise de Mill'in eşkıyanın elinden 1.000 liraya (74.000 \$) kurtarıldığı bildirildi (BOA, BEO, 1605/120339, 1316; BOA, Y. EE. KP, 12/1187, 1316).

Eşkîyanın Osmanlı topraklarında bulunan gayrimüslimleri hedefine alarak dağa kaldırması, yabancı ülke elçiliklerini de harekete geçirdi. Alman sefaretinden gönderilen bir raporda, yaz mevsiminin de gelmesiyle Aydın ve İzmir arasındaki haydutların yüksek meblağlar karşılığında insan kaçırıp, fidye alma ve bunlardan bazılarını öldürme olaylarının arttığı misalleriyle ifade edildi (BOA, HR. SYS, 15/27, 1299). Yine Anadolu Demiryolu Şirketi mühendislerinden birisinin Hüdavendigar Vilayeti dahilinde Bozüyük'te fidye karşılığında kaçırılmasıyla, bu kez Avusturya sefaretî devreye girdi ve mühendisin salimen kurtarılması için Bâbiâli'ye başvurdu. Bunun üzerine Hüdavendigar Vilayeti'ne eşkıyanın takibi ve yakalanması için harekete geçilmesi ve bu gibi hadiselerle karşı alınması gereken tedbirlerin toplanacak ilk mecliste müzakere edilmesi emredildi (BOA, Y. A. HUS, 236/111, 1306). Keza İtalyan konsolosluğundan gelen bir başka raporda, İzmir ve çevresinde padişahın affına mazhar olan çok sayıda eşkıya bulunduğu, bunların ahaliden fidye talep ederek, kamu güvenliğini tehdit ettikleri ve vaziyetin vahim bir hal aldığı belirtildi. Bunun üzerine hükûmet, bilhassa Ödemiş civarında sayıları birkaç yüzü bulan silahlı eşkıyanın acilen ele geçirilmesini Aydın Vilayeti'ne emretti (BOA, BEO, 2904/217732, 1322). Yine İtalyan sefaretinden gelen bir başka başvuruda Balıkesir'in Sındırgı kazasında bulunan Ulus Dağı'nda ağaç fabrikası sahibi ve orman mültezimi olan vatandaşlarının o bölgede yoğun olarak görülen eşkıyanın muhtemel saldırılarından korunmaları talep edildi (BOA, DH. MKT, 2668/34, 1324).

Arşiv belgelerine yansıyan insan kaçırma vakalarından biri de patrikhanenin dahil olduğu bir hadiseydi. Buna göre İnegöl'de bir fabrikatörün oğlu Manuk Terziyan ve kayınbiraderi, 1.500 lira (70.500 \$) fidye karşılığında bir eşkıya çetesi tarafından kaçırıldı (BOA, DH. H, 67/2, 1328). Daha sonra 1.000 lira (47.000 \$) fidye karşılığında salıverildiği gazetelerde ilan edilen Manuk için bu kez de Ermeni Patrikhanesi devreye girdi. Patrikhane, Manuk'un ödediği fidyenin geri ödenmesi ve onu kaçıran eşkıyanın yakalanmasını istedi (BOA, DH. H, 67/10, 1328). Dolayısıyla, bu tarz kaçırma vakaları, yabancı sefaretlerin yanı sıra patrikhane gibi kurumların da meselenin tarafı olmasına yol açıp, hükûmeti zora sokan, güvenlik meselesi olmasının yanı sıra maddi ve siyasi olmak üzere çok cepheli hadiseler halini aldı.

Hükûmetin önünü almakta zorlandığı eşkıya, o denli fütursuzca davranıyordu ki bazen insanları kaçırma zahmetine dahi katlanmadan, tehdit yoluyla varlıklı kimselerden fidye isteme cihetine gitti. Örneğin Yani İşrat adlı bir kimse Burhaniye'de bir Hristiyan hanesinin kapısına Rumca bir pusula bırakıp, belirtilen yere 300 lira (20.700 \$) getirilmediği takdirde ailenin ikamet ettiği evi torpille tahrip edeceğini ifade etti (BOA, DH. ŞFR, 232/123, 1314). Keza Manyas dahilinde çiftlik sahibi olup, Bandırma'da ikamet eden Derviş Efendi'den Fransızca iki mektupla fidye bedeli olarak 100 lira (36.800 \$) talep edildi. Fidyenin ödenmemesi durumunda Derviş Efendi ve ailesi canlarıyla tehdit edildi. Meselenin dikkat çeken yanı ise polis müdüriyetinin yaptığı tahkikatta mektubu Doktor İtmiyadis'in oğlu Yakodis'in gönderdiğinin anlaşılmasıydı. Bu bakımdan son hadise mektupla cereyan etmesinin dışında, eşkıyanın hükûm sürdüğü bu ortamı değerlendirmek isteyen, âdeta suçu istismar eden bir grubun türediğini göstermesi bakımından enteresan bir vaka olma özelliğini taşımaktadır (BOA, DH. EUM. 6. Şb. , 34/17, 1334).

Eşkîyanın insan kaçırma fiilini kendi lehine kullanan, içinde bulunulan güvenlik zafiyetini istismar eden bir başka örnek de şu şekilde cereyan etti: Hüdavendigâr Vilayeti dahilinde hız kesmeden devam eden eşkıyanın insan kaçırma eyleminin bu seferki muhatabı fabrika sahibi Boyacıyan Ohannes idi. Eşkîya, dağa kaldırdığı Ohannes için 400 lira (28.000 \$) fidye istedi. Hadiseyi haber alan Dahiliye Nezareti, bölgede artan eşkıyalık faaliyetlerinin önlenmesi ve meselenin takibi için şiddetli tedbirlerin alınması gereğini yineledi (BOA, BEO, 2203/165222, 1319). Konuyu araştıran Hüdavendigâr valiliğinin cevabı ise hayli ilginçti. Buna göre yapılan tahkikatta Ohannes'in eşkıya tarafından dağa kaçırıldığına dair bir ipucuna ulaşılamadığı, mağdurun oğlunun babasından para koparmak için fabrikasında istihdam ettikleri birkaç genç ile bu eylemi gerçekleştirdiklerinin anlaşıldığı Sadarete bildirildi (BOA, DH. TMİK. M, 156/66, 1319).

Belgelere yansıyan başka bir hadise ise tam manasıyla kurumsal bir dolandırıcılık örneğiydi. İddiaya göre Osmanlı topraklarında maden işletmekte olan bazı yabancılar, işletmelerinin zarar edeceğini anlayınca, devlet hazinesinden fidye koparıp, ticari zararlarını bu yolla telafi etmek için danışıklı bir şekilde kendilerini eşkıyaya kaçtırmışlardı. Bunun üzerine yabancıların bu tarz entrikalarına meydan vermemek için maden ocaklarında gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması üzerinde ehemmiyetle duruldu (BOA, DH. MKT, 2504/48; BOA, DH. MKT, 2471/73). Arşiv belgelerinde yer alan bu verilere göre eşkıyanın bölgede asayişsizliğe sebep olmanın yanı sıra toplumsal ve ticari ahlaka olumsuz tesir edip, aynı zamanda yozlaşmayı tetiklediğini söylemek mümkündür.

Son dönem Osmanlı Devleti'nde eşkıyanın Balıkesir'de insan kaçırma vakalarından kesitler

Yukarıda aktarılan misallerden de anlaşıldığı üzere eşkıyanın insan kaçırması, devleti bir hayli zorlayan ve sonuçları itibarıyla birden çok cephesi olan kritik bir güvenlik sorunuydu. Balıkesir ve çevresinde yoğun olarak görülen eşkıyalık hareketlerinin önüne geçmek isteyen Dahiliye Nezareti, Hüdavendigâr valiliğine yazdığı 8 Mayıs 1901 tarihli yazıda, bir müddetten beri faaliyetlerine devam eden eşkıyaların Gönen ve Balya'da yolculardan bazılarının eşya ve emvalini gasp ettiklerini, ayrıca Balya madenindeki bazı kimseleri dağa kaldırma teşebbüsünde bulduklarını ve eşkıyanın yakalanması için ivedilikle gereken tedbirlerin alınması emretti (BOA, DH. MKT, 2483/27, 1317). Arkası kesilmeyen bu tarz ihbarlardan biri de Edremit ile Ayvacık ve Narlı ile Papaslık arasında iki eşkıya çetesinin bulunduğu ve bunların muhtemelen orada bulunan yabancı maden mühendislerini hedef aldıklarını, vaziyetin araştırılması ve gereken önlemlerin alınması yönündeydi (BOA, BEO, 3322/249122, 1324; BOA, BEO, 3322/249123, 1324). Zira eşkıyanın bölgede yarattığı en mühim sorunlardan birisi de fidye karşılığında insan kaçırmaktı. Nitekim şaki Arnavut Ahmed çetesi, silahlı sekiz-on kişiyle Balıkesir'de Taşpınar köyünde ikamet eden İbrahim oğlu Mustafa'nın eşi Fatma Hanım ile on yaşlarındaki kızı Cemile'nin yolunu kesip, annenin ziynetlerini gasp edip, küçük kızı dağa kaçırdı. Eşkîya, istedikleri fidyenin kendilerine teslim edilmediği takdirde kızı öldürecekleri haberini göndermişse de bilinmeyen bir nedenle mağduru akşam salıverdi. Olaydan bir gün önce de Balıkesir Kavak köyünde muhtemelen aynı on kişi, Ali oğlu İbrahim'in hanesini basıp, 20 Osmanlı ve 1 İngiliz lirasını gasp etti (BOA, DH. MKT, 1181/27, lef 2, 1323). Eşkîyanın 300 lira (18.300 \$) daha talep ettiği haberi üzerine, şakilerin yakalanmasına çalışıldığı Karesi mutasarrıflığından bildirildi (BOA, DH. ŞFR, 383/81, 1323). Peş peşe yaşanan hadiseler üzerine sadaret makamı, vilayet dahilinde ve bilhassa Balıkesir ve Ayvalık'ta eşkıyalık faaliyetlerinin arttığını, Ayvalık'ta itibar sahibi yabancıardan bazılarının eşkıya tarafından dağa kaldırılma teşebbüslerine maruz kaldıklarını ve bu durumdan şikayetçi olduklarını, bu nedenle gereken tedbirlerin serian alınıp, eşkıyanın yakalanmasını, bölgede asayişin sağlanmasına "itina ve dikkat" edilmesini Hüdavendigâr valiliğine emretti (BOA, BEO, 3118/233782, 1323). Harekete geçen Hüdavendigâr Valisi Tevfik Bey, göreve geldiğinden beri eşkıyalık meselesinin üzerinde ehemmiyetle durduğunu ve bölgede çete kuran şaki Arnavut Ahmed'in takibatı neticesinde Aydın'dan firar edip Balıkesir civarına gelen şakilere karşı bölgede hâlihazırda üç müfreze konuşlandırıldığını ifade etti (BOA, BEO, 3118/233782, lef 2, 1323). Ancak üç koldan takip edilen eşkıya, firar etmeyi başardı (BOA, DH. MKT, 1181/27, lef 4, 1323). Bunun üzerine livada eşkıyalık yapan Arnavut Ahmed ve diğer meşhur eşkıyadan Çakırcalı Mehmed ve ortağının yakalanmalarına yardım edecek kimselere mükâfat verileceği duyuruldu (BOA, DH. ŞFR, 389/69, 1323).

Bahsi geçen mıntıka dışında Bandırma'ya bağlı Çomlu köyünden Ali Ağa'nın oğlu Ahmed de dokuz eşkıya tarafından koyun ağılından alınıp dağa kaldırıldı. Haberin İstanbul'a ulaşmasıyla, çocuğun

fidyesiz bir şekilde salimen kurtarılması, eşkıyanın yakalanıp, adliyeye sevk edilmesi vilayete emredildi. Harekete geçen müfrezeler Balya kazasına bağlı İvrindi nahiyesinin Yürekli köyü civarında eşkıyaya tesadüf etti ve Ahmed salimen kurtarıldı. Çatışma esnasında beş eşkıya öldü, biri yaralı yakalandı, diğer üç eşkıya ise yaralı olarak firar edip, kolluk kuvvetlerinden bir zabıt çavuşla bir onbaşı vefat etti (BOA, DH. MKT, 2535/29, 1317). Çocuğun sağ olarak kurtarılması ve eşkıyanın takibindeki gayretlerinden dolayı Burhaniye kaymakamının taltifi teklif edildi (BOA, DH. MKT, 2536/13, 1317). Kaçan eşkıyanın takibine devam edilerek, Şahin ve ismi belirtilmeyen diğer iki eşkıyanın Bergama ve Menemen’de derdest edildiği Aydın Vilayeti tarafından bildirildi. Ele geçirilen şakiler, yargılanmak üzere Karesi Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesi’ne sevk edildi (BOA, DH. MKT, 2540/71, 1317). Bahsi geçen vakaların dışında Burhaniye’de Karga köyünden Molla Ahmed’in oğlu da eşkıya tarafından dağa kaldırılarak 100 lira (57.700 \$) fidye istendi. Eşkîyadan bir kısmı yakalanarak, etkisiz hale getirildi (Karesi, 1331:5).

Eşkîya, garanti bir şekilde fidye alabilmek maksadıyla daha önce de ifade edildiği gibi bölgede ticaretle uğraşan kimseleri öncelikli olarak hedef aldı. Bunlardan biri de Edremit’in Küre köyünden Ali Efendi idi. Ali Efendi’yi kaçıran Yunanlı eşkıya Yorgaki, 1.446 lira (67.962 \$) fidye aldı (BOA, DH. EUM. EMN, 31/10, 1329; BOA, DH. EUM. EMN, 31/24, 1329). Bu hadise üzerine Ali Bey’in akrabaları olduğunu ifade eden, Edremit’te faaliyet gösteren bir grup tüccar ortak bir arzuhalle, Kaz Dağları’nda hayvan otlatan Karakaçanlar’ın eşkıyaya yataklık ettiğini iddia edip, bunların bölgeden gönderilmesi ve güvenliklerinin sağlanması için gerekenin yapılmasını talep etti (BOA, DH. EUM. EMN, 31/24, lef 4). Eşkîya, gayrimüslim tüccarları da dağa kaçırdı. Edremit tüccarından Serandi, Edremit Körfezi’nin Papaslık sahilindeki çiftliğinden dağa kaldırılmış, haberin gitmesiyle derhal takip kolları harekete geçmiş ve aynı gün mağduru salimen kurtarmıştı. Serandi’nin ifadesine göre kendisini kaçıran eşkıya üç Hristiyan olup, Yunan martini tüfek ve fişekleri vardı. Karesi Mutasarrıfı Ömer Ali Bey, yakalanması için eşkıyanın sıkı bir şekilde takibe devam edildiğini merkeze bildirdi (BOA, HR. TH, 213/117, 1314; BOA, BEO, 1155/86585, 1314). Mağdurlardan bir diğeri ise Edremit tüccarından Kazzaz Mihail Efendi idi. Çiftliğinden gelmekte olan tüccar, yolda dokuz kişilik bir Rum çetesi tarafından 1.500 lira (109.500 \$) fidye talebiyle kaçırlıp, çamlığa götürüldü. Olayın haber alınmasının ardından eşkıyanın deniz yoluyla kayıkla firar etmelerinin önüne geçmek ve sahili güvenlik altına almak için sahil koruma ve karakol hizmetlerinde kullanılan ganbotun Edremit’e geleceği Karesi mutasarrıflığı tarafından hükûmete bildirildi. Böylece karadan ve denizden güvenlik çemberinin tesisıyla, mesele ivedilikle çözüldü ve Kazzaz Mihail sağ salim çiftliğine döndü (BOA, DH. MKT, 593/62, lef 1 ve lef 3, 1318; BOA, DH. ŞFR, 294/29, 1318; BOA, DH. ŞFR, 294/53, 1318). Yine gayrimüslim tebaadan Ayvalık ayanından Dimitri oğlu Yanko’nun, Burhaniye’ye bağlı Kerem köyüne beş dakika mesafedeki zeytinlikten, ikisi Arnavut ve bir Rum köylü tarafından ayağından yaralanıp, civardaki dağa kaldırıldığı ve 2.000 lira (114.000 \$) fidye istendiği haberi verildi (BOA, DH. ŞFR, 397/111, 1324). Yapılan pazarlıkla 400 liraya (22.800 \$) kurtarılan Yanko, eşkıyanın elinden kaçmaya teşebbüs ettiği esnada ağır yaralandı. Mağdurun döndükten altı saat sonra vefat etmesi üzerine suçluların derhal yakalanmaları Karesi mutasarrıflığına emredildi (BOA, DH. ŞFR, 397/120, 1324; BOA, DH. ŞFR, 398/4, 1324).

Eşkîyanın bölgedeki bir başka hedefi Gönen eşrafından, kazanın mühim bir sanayi kolu olan kereste ticaretiyle meşgul, fabrikatör Nemlizâde Zihni Bey oldu (BOA, DH. MUİ, 1-5/29; Kûpeli, 2002: 67; Kûpeli, 2000: 248). 7 Ağustos 1909’da saat bir civarında Gönen’in Şaroluk köyüne yarım saat mesafede eşkıya tarafından kaçırlan Nemlizâde Zihni Bey’in iadesi için şakiler fidye bedeli olarak birkaç gün içinde ödenmek koşuluyla 3.000 lira (168.000 \$), üç revolver, bir altın saat talebinde bulundu ve istekleri yerine getirilmediği müddetçe kendisini salıvermeyeceklerini bildirdi (BOA, DH. MUİ, 1-5/29, lef 2; lef 6; lef 8; lef 14). Haberi alır almaz harekete geçen hükûmet, öncelikle mağdurun sağ salim kurtarılması ve akabinde eşkıyanın sıkı takibata alınarak yakalanması hususunu Karesi ve Biga mutasarrıflığına bildirdi (BOA, DH. MUİ, 1-5/29, lef 2, 1325).

Bir yandan gerekli güvenlik tedbirleri alınmaya çalışılırken bir yandan da merkezden gelen emirle meseleyi bizzat yerinde tetkik eden Karesi Mutasarrıfı Mehmed Nüzhet Paşa, konuyla ilgili şifreli telgraflarıyla gerekli bilgi akışını sağladı. Buna göre hadise şu şekilde cereyan etti: Makedonyalı altı Rum’dan müteşekkil eşkıya, yirmi beş kadar yoldaşıyla Nemlizâdeler tarafından kereste fabrikalarında istihdam edilen işçilerdi. İddiaya göre bu kişiler istihkaklarına mahsuben Zihni Bey’den 200 lira (11.200

§) talep etmelerine rağmen, söz konusu meblağı alamadıklarından fabrikayı terk edip, yirmi gün sonra dönerek, Gönen'e beş saat mesafedeki Şaroluk köyüyle, onun bir saat uzağında bulunan fabrika arasındaki ormanda gizlendi. Sabah Zihni Bey, korucusu, bir Rum dülger ve iki Fransız mühendis fabrikaya giderlerken harekete geçen eşkıyayı fark eden korucu, silahıyla bunlardan birisini ağır yaralayınca, diğer eşkıya koruyucuyu öldürüp, Zihni Bey ile dülgeri esir aldı. Fransız mühendisler ise eşkıyanın elinden kurtulmayı başardı. Harekete geçen jandarmanın yeterli kuvvetle derhal olay yerine intikal edip, eşkıyayı hızlıca yakalamaları mümkünken, şakilerin takip edilirlse Zihni Bey'i öldürecekleri tehdidi üzerine takibata ara vermek zorunda kaldı. Bunun üzerine onların bir adamıyla eşkıyaya talep ettikleri fidyenin gönderileceği haberi iletildi. Fakat haberci geri dönmediğinden eşkıyanın izi kaybedildi (BOA, DH. MUİ, 1-5/29, lef 3; lef 14, 1325). Bu bilgilerden anlaşıldığı üzere eşkıya, Zihni Bey'in kereste fabrikasında çalışma bahanesiyle, ortamı gözlemlemiş ve fidye alabilmek için planlı bir şekilde hazırlık yapıp, kendisini kaçırmıştı.

Yapılan ön incelemede eşkıyanın sayıca çok olduğu ve ele geçirilmeleri için daha fazla kuvvete ihtiyaç olduğu anlaşıldı. Ayrıca eşkıyanın Biga tarafına ya da deniz yoluyla firarlarının önlenmesi için elli kişilik bir müfrezenin seri bir şekilde vapurla Bandırma'ya gönderilmesi talep edildi (BOA, DH. MUİ, 1-5/29, lef 2, 5, 6, 8, 1325). Bahriye Nazırı Arif Hikmet Paşa, istenilen askerlerin vapurla gönderileceğini sadarete, orası da Karesi mutasarrıflığına bildirdi (BOA, DH. MKT, 2894/99, 1325). Bir başka önemli husus ise esir kurtarıldıktan sonra eşkıyanın sıkı bir takibe tabi tutulmasıydı. Ayrıca bölgenin coğrafi yapısının müsait olması sebebiyle eşkıyanın Kaz Dağları silsilesini takip ederek deniz yoluyla firarını önlemek için Ayvalık'taki torpidonun sahilin güvenliğini sağlaması gerekmekteydi. Ancak yapılan yazışmalardan, söz konusu torpidonun her hafta Yunanistan'dan bazı kimseleri Dedeoğaç'ın batısında bulunan Mekri taraflarına götürdüğü anlaşıldı. Bunun üzerine Karesi mutasarrıflığı, Bahriye Nezareti'ne Midilli'de bulunan ganbotun Akçay ve civarına gönderilmesini teklif etti (BOA, DH. MUİ, 1-5/29, lef 13, 1325).

Bir diğer husus ise eşkıyanın yakalanabilmesi için eşkâllerinin tespit edilmesiydi. Eşkıyanın, Zihni Bey ile kaçırıp sonrasında salıverdiği kereste fabrikasının dülgeri ve Şaroluk köyünden iki şahsın ifadesine istinaden, lideri Nikolaki olan çete üyelerinin Rumca konuştukları ve altı kişi oldukları Gönen Kaymakamı Kâmil ve Jandarma Komutanı Esad Bey tarafından bildirildi. Yine bahsi geçen şahısların ifadelerine göre eşkıyadan biri siyah bıyıklı, esmer benizli sakalsız kırk yaşlarında, biri köse az bıyıklı ve elli yaşlarında, bir başkası kuru yüzlü uzunca çeneli otuz yaşlarında, diğeri uzun boylu uzun çehreli otuz yaşlarındaydı. Biri yaralı olan eşkıyanın hepsi silahlıydı. Üzerlerinde çifte tüfek ve kordon fişek ile bellerinde büyük yatağan vardı. Kıyafetleri Yanya ve Manastır havalisinin elbiselerini andırmaktaydı (BOA, DH. MUİ, 1-5/29, lef 8; Tosun, 2019, s. 554).

Konuyu dikkatle ve sıkı bir şekilde takibe alan hükûmet, ısrarla ve sürekli olarak öncelikli hususun Zihni Bey'in acilen ve salimen kurtarılması olduğunu, başına bir hal gelmemesi için eşkıyanın takibine, mağdur kurtarıldıktan sonra başlanması gerektiğini Karesi mutasarrıflığına bir kez daha yazdı (BOA, DH. MUİ, 1-5/29, lef 4; lef 10, 1325). Mağdurun kurtarılmasının mahalli kuvvetlerin ve idarecilerin öncelikli vazifesi olduğunu vurgulayan hükûmet, Zihni Bey'in hayatına kastedilirse gerek liva gerekse kaza mülki memurları ve zabitanın hadiseden sorumlu tutulacağını, bunların azliyle yetinilmeyip, hapsedileceklerini, tehditkâr bir üslupla, kendilerine bildirdi (BOA, DH. MUİ, 1-5/29, lef 4, 1325). Bu ifadeler, hükûmetin meseleye bakış açısının yanı sıra konuya atfettiği önemi göstermesi ve bölge yetkililerinin üst perdeden ikazını göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca yine acil olarak Gönen kaymakamlığına da durum bildirilip, mağdurun salimen kurtarılması için Karesi mutasarrıflığına verilen talimat doğrultusunda gerekenin yapılması emredildi. Gönen'den Rasim Efendi, İstanbul'a çektiği telgrafta mevcutlarının yeterli olmadığını ve eşkıyanın asıl meskeninin Kaz Dağları silsilesi olduğundan, takibinin yapılabilmesi için Biga ve Edremit'ten ellişer askerin hazır bulundurulmasını talep etti (BOA, DH. MUİ, 1-5/29, lef 8). Hükûmet tarafından, aynı gün Karesi mutasarrıflığına gönderilen şifreli yazıda Tahsin Paşa ve bir komutan eşliğinde elli askerden oluşan bir müfrezenin vapurla Bandırma'ya nakledildiği bildirildi. Tahsin Paşa ve beraberindeki askerlerin Bandırma'ya çıktıktan sonra Paşalimanı sahilini güvenlik kordonu altına alıp, eşkıyanın denizden kaçmasının önlenmesi ve merkezden verilecek emirlere bağlı kalmaları için süvarilere sıkı talimat verilmesi emredildi. İlaveten İstanbul'dan gelecek kuvvetlere destek için kırk-elli askerlik bir müfrezenin

ivedilikle hazırlanması Karesi mutasarrıflığına yazılıp, Bandırma'ya çıkacak Tahsin Paşa'nın sağ salım Gönen'e intikalinin sağlanması ve sürecin iyi yönetilebilmesi adına toplanan kuvvetler ile mutasarrıflığın koordineli bir şekilde hareket etmesi talimatı verildi. Bir kez daha kendilerine iletilen buyrukların hilafına davranılmaması, aksi takdirde ilgililerin mesul tutulacağı hatırlatıldı (BOA, DH. MUİ, 1-5/29, lef 10, 1325; BOA, BEO, 3615/271088, 1325).

Zihni Bey'in kurtarılmasının gecikmesi üzerine Dahiliye Nezareti'nin her fırsatta yinelediği uyarılardan çekindiği anlaşılan Karesi Mutasarrıfı Nüzhet Paşa, 6 Eylül 1909 tarihli şifreli tezkiresinde kendini savunduğu gibi eşkıya hakkında da önemli bilgiler verdi. Buna göre hadiseyi haber alır almaz otuz saatlik mesafeden harekete geçip, âdeta bir jandarma komutanı vazifesini üstlenip, bir aydan beri bölgedeki dağlar ve kazalarda gezip, geceli gündüzlü kendisine verilen emir dairesinde çalıştığını belirten Nüzhet Paşa, bu esnada eşkıyaya yataklık eden birçok kişinin tutuklanmasını sağladığını, kendi ifadesiyle “zerre kadar rehâvet ve kusuru” olmadığını vurguladı. Eşkîyanın bir türlü ele geçirilememesini de kendince birtakım nedenlerle açıkladı. Buna göre söz konusu hadise, senelerden beri Biga ve Edremit taraflarında gezen eşkıyanın ilk vukuatı değildi. Daha önce de Kale-i Sultaniye'nin bir köyünden Hristiyan bir kimseyi kaçırıp 100 lira (5.600 \$) ve yine Lapseki'den bir çocuk kaçırıp, fidye almışlardı. Rivayete göre Kale-i Sultaniye Jandarma Kumandanı Ferik Mehmed Paşa, eşkıyayı yakalamak bir tarafa himaye etmişti (BOA, DH. MUİ, 1-5/29, lef 16, 1325). Eldeki verilerle söz konusu iddianın doğruluğunu teyit etmek mümkün değilse de Osmanlı Devleti'nde asıl vazifesi toplum düzenini bozan her tür suçluyla mücadele etmek olan kolluk kuvvetlerinin şahsî çıkarları için eşkıya ile iş birliği yaptığı ve bu nedenle işten çıkarıldığı pek çok vaka mevcuttur (Ertaş, 2017: 188-189). Keza eşkıya, Karesi Mutasarrıfı Ömer Ali Bey zamanında da Edremit'ten bir Hristiyan'ı kaçırıp, ondan da 500 lira (28.000 \$) fidye almıştı. Nüzhet Paşa, bahsettiği vakalarda eşkıyanın hakkıyla takip edilmemesi neticesinde, şakilerin Rum köyleriyle, dağlarda bulunan kaçak ve bıçkıcılardan birçok yatak peyda ettiklerini ve onlar aracılığıyla gizlenip, firar ederek takipten kurtulup, bir iki ay sonra yeniden ortaya çıktıklarını ileri sürdü. Kaz Dağları'nda gizli bir hayli büyük mağara bulunduğundan, bölgenin coğrafi koşullarının da buna imkân sağladığını ekledi. Coğrafi koşulların yarattığı dezavantajı aşabilmek için şakilerin yerini bildirenlere veya yakalayanlara mükâfat vaat edilerek, mağara ve dağların aranması sağlandı. Ayrıca daha önce aynı eşkıya tarafından kaçırılan bir kişinin ifadesine başvuruldu ve kendisi salındıktan sonra eşkıyanın Aydın Vilayeti dahilindeki Dikili ile Çandarlı arasındaki bir köyde iş birlikçileri tarafından iki ay kadar gizlendiği öğrenildi. Bunun üzerine orada da bir takibat başlatıldı. Şakilerin yatak ve ortakları yakalanarak, adliyeyle teslim edildi. Yanı sıra bölgedeki köylerde iz bulabilecek adamlar çağrılarak, müfrezelerle birlikte altı kol olarak dağlarda şüpheli olan noktalarda takip başlatıldı ve köy halkı kendi bölgelerini aramaya devam etti. Ancak eşkıya bu sıkı takibata rağmen ele geçirilemedi. Nüzhet Paşa, operasyonun başarısızlığının sebebinin de eşkıyanın kendilerine yardım eden Rum nüfusun çok olduğu bir sahilden firar etmiş olabileceklerine bağladı. İkinci ihtimal olarak da eşkıyanın firar edememesi durumunda mutlaka yatakları vasıtasıyla bir köyde saklandıklarından, bir müddet sonra rehavete kapılmalarını ve rahatça etrafta dolaşmalarını sağlamak için takibatın gizli yapılmasının daha münasip olacağını ve Biga mutasarrıflığıyla da haberleşmenin sürdürülmesini tavsiye etti (BOA, DH. MUİ, 1-5/29, lef 16, 1325). Bu noktada Karesi mutasarrıfının haklılık payı vardı. Zira Hobsbawn'ın vurguladığı üzere eşkıyanın iase, silah, cephane ihtiyaçlarını temin ve çalıp ya da gasp ettikleri malları nakde çevirebilmek ve askerden kaçabilmek için kendilerini himaye edecek iş birlikçilere ihtiyaçları vardı (Hobsbawn, 1997: 99 vd).

Zihni Bey'in eşkıyanın elinden kurtarılması için önemli konulardan biri de talep edilen fidyenin güvenli bir şekilde bölgeye intikalinin sağlanmasıydı. Bu maksatla fidyenin tarif edilen yoldan getirilmesi istendi. Fidyeye, kolluk kuvvetlerine yakalanmak istemeyen ve üst seviyede güvenlik önlemi alan eşkıya tarafından parola verilecek noktaya otuz saatlik mesafede teslim alınacaktı. Ayrıca hükümet tarafından hiç kimsenin takibe sevk olunmaması şart koşuldu. Eşkîya, parayı aldıktan sonra esiri hemen bırakmayıp, yirmi dört saat zarfında bir kasaba veya köye teslim edeceğini bildirdi. O nedenle fidyenin aynı gece yani 12 Ağustos 1909 tarihinde yola çıkacağını ifade eden Karesi mutasarrıfı, eşkıyanın kaçmasını önlemek adına hemen takibata başlanabilmesi maksadıyla Gönen'den ve Kaz Dağları silsilesini içine alan Edremit'ten ellişer askerin toplanıp, kendilerinden gelecek talimatı hazır kıta beklemeleri gereğini acil koduyla haber verdi (BOA, DH. MUİ, 1-5/29, lef 21, 1325). Ancak kabul ettirdiği şartlarla kendilerini garanti altına alan eşkıya, kolluk kuvvetlerinin yetersizliği ve dağınık halde

bulunması ile operasyonun iyi organize edilememesi neticesinde fidyeyi alıp, izini kaybettirmeyi başardı. Eşkıyanın bir başka üstün noktası daha olduğu öğrenildi. Şöyle ki, esaretten kurtulan Zihni Bey, eşkıyanın kendileri hakkında gerçekleştirilen haberleşme ve takibattan muntazaman haber aldıklarını ifade etti. Bu bilgiye göre eşkıya içeriden birilerinden haber almaktaydı ki bu durum işleri daha da zorlaştırdı (BOA, DH. MUİ, 4-1/38, lef 1, 1325). Nüzhet Paşa'ya hitaben gönderilen bir başka yazıda da takibata daha fazla ehemmiyet verilerek, eşkıyanın tenkiline ve fidye bedelinin de tamamen geri alınması emri yinelenildi (BOA, DH. MKT, 2912/6, 1325).

Bir müddet sonra Zihni Bey'i kaçıran eşkıyanın Edremit Papaslık zeytinlikleri arasında görüldüğü haberi geldi. Nüzhet Paşa, konunun tahkiki ve gerekli takibatı yapmak üzere Balıkesir'e on iki saat mesafede bulunan Edremit'e, Balya tarafından hareket edildiği cevabını verdi (BOA, DH. MKT, 2912/6, 1325). Takviye jandarma birliklerinin de intikal ettiği bölgede yapılan yoğun arama çalışmalarına rağmen olumlu bir netice elde edilemediği gibi eşkıyanın bölgede olduğuna dair herhangi bir ize rastlanmadı. Bu malumatın nereden alındığı sorulduğunda ise ortaya ilginç bir durum çıktı. Rivayete göre eşkıyanın bahsi geçen bölgede aranması, Biga mutasarrıflığının duyduğunu iddia ettiği bir ihbarı Karesi mutasarrıflığına iletilmesiyle başladı. Vaziyet kendisinden sorulan Biga Mutasarrıfı Sami Bey ise Biga ile Papaslık'ın livanın birbirine en uzak noktaları olması ve Ayvacık kaymakamının yirmi günden beri Narlı ve Papaslık civarında arama yapmasına karşın Biga kaymakamlığının üç-dört günlük mesafeden oraya ait tahkikat ve ihbarda bulunmasının garip olduğunu ifade ederek kendini savundu. Kendi mıntıkasında eşkıyayı gayretle aradığını belirten Biga mutasarrıfı haklılığını ispatlayıp, işini ihmal gerekçesiyle bir ceza almamak için kendince daha güçlü argümanlar sunarak, eşkıyanın –burada kastedilen Rum çeteleri- barınabilecekleri Hristiyan köylerinin Edremit ve Ayvalık cihetlerinde olduğunu, bunların Papaslık tarafındaki birkaç Rum köyüne güvendiklerini, Biga gibi halkı Türkmenlerden ibaret olan bir kazaya giremeyeceklerini ve büyük oranda Hristiyan ahaliden müteşekkil bulunan Ayvalık ve Edremit köylerine dağılarak, burada barınmış olabileceklerini ifade etti (BOA, DH. MUİ, 4-1/38, lef 2, 1325). Ancak daha önce değinildiği üzere yapılan tahkikatta eşkıyanın o taraflarda görüldüğüne dair verilen bilginin aslı olmadığı ortaya çıkmıştı (BOA, DH. MUİ, 1-5/29, lef 72, 1325). Söz konusu ifadelerden anlaşıldığı üzere hükûmetin eşkıyanın yakalanması konusundaki ısrarlı tavrı karşısında bir türlü başarı elde edemeyen bölge mülki amirleri, bu hadise nedeniyle bir ceza almamak için mesuliyeti üzerlerinden atma gayreti içine girmişlerdi. Bu ve benzeri durumlar, eşkıya ile mücadelede zaman kaybettirdiği gibi bilgi kirliliğini ve hepsinin ötesinde kurumsal bir mücadelenin yürütülememesine neden oldu.

İşin peşini bırakmayan Dahiliye Nezareti, Karesi mutasarrıflığına gönderdiği yazıda aradan aylar geçmesine rağmen eşkıyadan hiç kimsenin ele geçirilemediği gibi herhangi bir ipucuna dahi ulaşamamasının normal bir durum olmadığını; eşkıyayı takiple görevlendirilenleri kifayetsizlikle veya işlerine yeterince ehemmiyet vermemekle itham ederek, aslında mutasarrıfı da sorumlu tuttu. Meselenin önemine bir kez daha vurgu yapan nezaret, takibatla görevli kimselerin yerlerine muktedir ve işinde kabiliyetli kimselerin atanarak, eşkıyanın ne tarafa ve hangi vasıtayla firar ettiğine dair kesin deliller bulunması ve yakalanması emrini yineledi (BOA, DH. MUİ, 1-5/29, lef 76, 1325; BOA, DH. MUİ, 4-1/38, lef 1, 1325). Hükûmetin baskıları, bölgedeki askeri ve mülki görevlilerin her fırsatta dile getirdikleri gayretleri ve bazı memurlar ile zabitanın eşkıyaya “iltizam ve iltimas” gösterdikleri iddiaları arasında cereyan eden Zihni Bey'in kaçırılması hadisesinde, eldeki veriler eşkıyanın tespit edilip, yakalanmadığı, dolayısıyla fidyenin de geri alınmadığını işaret etmektedir (BOA, DH. MUİ, 1-5/29, lef 73; lef 76; lef 77, 1325; BOA, DH. MUİ, 4-1/38, lef 1, 1325).

Bir müddet sonra olayla bizzat ilgilenen Karesi Mutasarrıfı Nüzhet Paşa, Bolu'ya tayin edildi. Yerine atanan Sırrı Bey'e ise atanma kararnamesinde, Zihni Bey'i dağa kaldıran eşkıyanın takibi ve yakalanmasına dikkat ve özenle devam etmesi emredildi. Bu durum hükûmetin işin peşini bırakmaması ve meseleye atfettiği ehemmiyeti göstermesi bakımından dikkat çekicidir (BOA, DH. MKT, 2903/32, 1325). Zira Zihni Bey kurtarıldıktan sonra en önemli konu, eşkıyanın bölgede meydana getirdiği tedirginlik ve kaos ortamının sona erdirilmesi yani, hızla yakalanması ve fidyenin kurtarılmasıydı. Bunlardan daha önemlisi ise devlet otoritesinin bölgede yeniden hissettirilmesi meselesiydi. Bir müddet sonra yakalanan bir grup Rum eşkıyanın, Nemlizâde Zihni Bey'i kaçıran çete olup olmadığının anlaşılabilmesi için olay esnasında Karesi mutasarrıfı iken daha sonra Bolu mutasarrıflığına atanan

Mehmed Nüzhet Paşa'ya inceleme yapması ve gerekirse şakilerin Zihni Bey ile yüzleştirilmesi emredildi (BOA, DH. MUİ, 68-1/51, lef 1, 1325). Mehmed Nüzhet Paşa, eşkıyayı takip ederken eşkâllerini kaydettiği pusulanın liva merkezinde kaldığını ve tahkikat için Düzce'ye gideceğini bildirdi (BOA, DH. MUİ, 68-1/51, lef 2, 1325). Her ihtimale karşı, Zihni Bey'e göstermek üzere yakalanan şüphelilerin fotoğraflarının çekilerek, ivedi bir şekilde gönderilmesi istendi (BOA, DH. MUİ, 68-1/51, lef 6, 1325). Osmanlı Devleti'nde bu tarz kriminal vakalarda fotoğraf artık etkin bir şekilde kullanılmaktaydı (Sarıyıldız, 2008: 185-187). Tahkikata başlayan Mehmed Nüzhet Paşa, yakalanan eşkıyaların ifadelerini aldı ve bunların da Zihni Bey'i dağa kaldıran şakilerden olmadıkları anlaşıldı (BOA, DH. MUİ, 68-1/51, lef 5; lef 10, 1325).

Balıkesir ve çevresinde eşkıya tarafından fidye karşılığında başka kaçırılma vakaları da görüldü. Bunlardan biri de eşkıyanın açgözlülüğünü ortaya koyan biraz da ironik bir hadiseydi. Şöyle ki: Yine Gönen'de elli kişilik çeteden müteşekkil eşkıya, Bandırma-Gönen şosesi yolcularından Gönenli Hristo, Sava, Nikola, Petro ve Hilmi Efendi'yi kaçırpıp, karşılığında 15.000 lira (7.335.000 \$) gibi fahiş meblağda bir fidye talep etti. Bölgenin mülki amiri, esirlerin kurtarılması ya da fidyenin daha cüzî bir meblağa indirilmesi için kazanın önde gelenlerinden on dört kişilik bir nasihat heyetini eşkıyanın bulunduğu mahalle gönderdi. Ancak heyetin bu teşebbüsü hiçbir fayda getirmediği gibi heyetten dokuz kişi eşkıyaca alıkonuldu. Eşkıya, 25.000 lira (12.225.000 \$) daha fidye istediklerini, serbest bıraktıkları heyetteki diğer beş kişiyle kaza kaymakamlığı ve Yunan işgal komutanlığına hitaben yazdıkları mektupta belirtti. Birkaç gün sonra eşkıyanın esir kalan heyet üyelerinden Arnavut Hacı Hasan aracılığıyla gönderdikleri ikinci mektupla, fidye miktarını 12.000 liraya (5.868.000 \$) indirdiklerini ve tayin ettikleri güne kadar söz konusu meblağ kendilerine teslim edilirse, esirleri salıvereceklerini bildirdi. Yani bu olayda, eşkıyayla pazarlık ve onlara nasihat etmek için giden heyet de eşkıyanın gazabına uğramıştı (BOA, DH. EUM. AYŞ, 57/37, lef 3, 1337). Sonuç olarak eşkıyaya göndermek üzere Gönen kazası halkından 5.000 lira (2.445.000 \$) toplanarak, nasihat heyetinin kalan dokuz kişisi serbest kalabilmişken; eşkıya daha önce isimleri zikredilen dağa kaçırdıkları beş kişinin serbest bırakılması için 7.000 lira (3.423.000 \$) daha fidye istedi (BOA, DH. EUM. AYŞ, 57/37, lef 1, 1337).

Eşkîyanın söz konusu faaliyetleri, devletin kolluk kuvvetlerinin o günkü vaziyeti hakkında da bazı bilgilere ulaşmamızı sağladı. Bunlardan biri Kepsut'ta Katrancı köyü civarında vuku buldu. Biri hapisten kaçan dört kişilik bir çete, Hacı Hüsmen'in oğlunu kaçırpıp, babasından 10.000 kuruş (4.700 \$) fidye istedi. Bunun üzerine olay mahalline eşkıyayı takip için sadece eldeki üç süvari jandarması gönderilebildi. Bu durum eşkıyayı cesaretlendirdi ve bölgedeki eşkıyalık hareketlerinin artmasına sebebiyet verdi. Bu nedenle bölgeye yirmi kişilik bir jandarma müfrezesinin gönderilmesi ya da müstahfızların yani, askerlik hizmetini yapmış kırk yaşın üzerindeki kimselerin silahlandırılarak göreve çağırılması talep edildi. Neticede söz konusu imkânsızlıklara rağmen, çevre jandarma birliklerinden alınan yardımla çocuk, eşkıyanın elinden kurtarılarak, babasına teslim edildi (BOA, DH. H, 67/8, lef 3, 1328). Yine Kepsut'ta yaşanan bir başka vakada sekiz kişilik bir çete tarafından basılan nahiyede eşkıya, iki jandarmayı yaralayıp, bir korucuyu öldürdü ve nahiyeye müdürünü kaçırpıp, fidye talep etti. Nahiyeye müdürünün kurtarılmasında zamana karşı yarışılması gerekirken, ilginç bir hadise yaşandı. Eşkîyanın takip ve derdestine dair yazılan şifreli telgraf, Karesi mutasarrıflığı yerine sehven Karahisar-ı Sahib mutasarrıflığına gönderildi. Bunun üzerine mesele Dahiliye Nezareti'ne aksetti. Dahiliye Nazırı Talat Paşa tarafından Posta Telgraf ve Telefon Nazırlığı'na yazılan tezkirede, memleketin içinde bulunduğu vaziyet itibarıyla haberleşmenin sağlıklı bir şekilde yapılmasının hayati önem taşıdığı, buna karşın telgrafların zamanında yerine ulaşmadığı, gelenlerin de kurşun kalemlemlerin çabuk silinmesi nedeniyle okunaklı olmadığı ya da şifrelerinin rakamlarının yanlış yazıldığı, bu hususlara dikkat etmeyenler hakkında gerekli işlemlerin yapılması emredildi (BOA, DH. KMS, 24/66, 22 Haziran 1334). Birçok alanda olduğu gibi haberleşmede yaşanan aksaklıklara dikkat çeken bu malumattan sonra, kaçırılan müdürün kurtarılması hakkında dikkat çekici bir başka yazı daha geldi. Buna göre müdürün hayatı tehlikede olsa bile hazineye veya halktan toplanacak parayla eşkıyaya fidye verilmesi devletin haysiyetine dokunacağından, emniyet müdürünün istenilen meblağın kesinlikle verilmemesi yönünde görüş bildirmesiyle, nahiyeye müdürü, bölgeye intikal eden jandarma tabur kumandanlığının eşkıya üzerinde kurduğu baskıyla kurtarıldı. Ele geçirilemeyen eşkıyanın, Bursa'nın Kırmastı kazasına kaçtığı ve kolluk kuvvetlerinin takibe devam ettiği bildirildi (BOA, DH. ŞFR, 82/166, 1333; BOA, DH. ŞFR, 82/191, 1333; BOA, DH. ŞFR, 574/76, 1333; Doğtekin, 2020, s. 905). Kısa süre sonra, şakilerden birinin

ölü, kalan ikisinin de yaralı olarak ele geçirildiği haberi geldi (BOA, DH. ŞFR, 575/93, 1334). Bu hadise, hükûmetin farklı kaçırılma olaylarına verdikleri tepkiyi göstermesi bakımından ilginçtir. Zira metinde bahsedilen vakalardan da takip edildiği üzere hükûmet, söz konusu gayrimüslim bir mağdur olduğunda onların fidyelerinin ödenmesi, süratle ve salimen kurtarılmasını salık vermişken, kendi mülki amiri için devletin izzet-i nefsine hanel getireceği gerekçesiyle, salimen kurtarılması fakat hiçbir surette hayati tehlike olsa dahi, fidyenin ödenmemesini emretmişti. Ancak bu tutumun, esirin canına mâl olabileceği gerçeği de unutulmamalıdır. Zira eşkıyanın kaçırdığı bazı kişiler bu kadar şanslı değildi. Kendisini kaçırmak isteyen eşkıyaya direnen ve bunun neticesinde can kaybına yol açan hadiseler de yaşandı (BOA, DH. MKT, 1201/61, lef 1, 1323).

Eşkıyanın bazı insan kaçırma teşebbüsleri ise kolluk kuvvetleri ve halkın gayretiyle gerçekleşmeden, önlenildi. Örneğin Biga'nın Bayramiç taraflarında âyandan iki kişi cüzî bir fide talebiyle baskı altına alınmak istenmişse de alınan tedbirler ve jandarma müfrezelerinin birbirleriyle irtibatlı olacak şekilde seyyar bir halde dolaşmaları eşkıyanın teşebbüsünü etkisiz hale getirdi (BOA, DH. MKT, 2900/36, lef 1, 1325). Yine Balıkesir'in 15 km. kuzeydoğusunda bulunan Yeniköy'den yaşları 16 ve 17 civarında olan üç genç köylü silahlarıyla tehdit ettikleri köy eşrafından 150 lira (77.250 \$) istedi. Ancak bölgedeki müfrezeler tarafından yakalanıp, Divân-ı Harbe sevk edildi (BOA, DH. EUM. 6 Şb. , 15/39, 1334). Eşkıya, nadiren de olsa kaçırdıkları kimseyi fide almadan serbest bırakmıştı. Bunlardan biri de İzmir eski valisi Rahmi Bey'in oğlu Arslan Bey'in kaçırılması vakasında tespit edildi. Şevket çetesinden bazı şahısların kaçırdığı Arslan Bey, Salihli'de serbest bırakıldı ve İzmir'e getirilerek validesine teslim edildi. Eşkıyanın takip ve tenkil edilmesi gereği Karesi mutasarrıflığınca, jandarma kumandanlığına bildirildi (BOA, DH. EUM. AYŞ, 1/19, 1325; BOA, DH. ŞFR, 621/25, 1335).

Eşkıya bazen de aynî zararlar verdi. Bunlardan biri de Ayvacık sahilinde seksen baş koyunu otlatan bir çobanın koyunlarıyla birlikte kaçırılıp, Midilli'ye götürülmesi vakasıydı. Koyunları alıp, çobanı geri getiren eşkıya, çobanın ifadesine göre yeni bir eşkıyalık eylemi planladı (BOA, DH. EUM, 6. Şb. , 18/58, 1333). Hayvan hırsızlığının da yaygın olduğu bu dönemde, bir önceki vakada olduğu gibi çobanlar da eşkıyanın hedefindeydi. Bu kapsamda Bandırmalı Nazif Efendi'nin çobanlarından ikisini öldüren ikisini de dağa kaldıran Gönen'in Yortan köyünden Alişan'ın biraderi Mehmed, jandarma tarafından ele geçirildi (*Karesi*, 1332: 2).

Eşkıyanın hedefindeki işletme: Balya-Karaaydın madenleri

1892 yılında kurulan Balya-Karaaydın maden şirketi (Eldem, 1994: 177), Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı 1914 senesine kadar Fransız sermayesinin en kârlı yatırımları arasında yerini aldı ve 1938 senesine kadar faaliyetlerini sürdürdü (Özdamar, 2022: 26). Şirketin muazzam bir kazanç sağladığının farkında olan eşkıya çeteleri, burada çalışan nitelikli personeli ve şirketin nakdini hedefine aldı. Maden ocaklarının birtakım eşkıya çetelerinin âdeta uğrak yeri olduğunu ifade eden şirket yöneticisi, bölgeden eşkıyanın temizlenmesi için gerekli önlemlerin alınmasını hükûmetten resmî olarak istedi (BOA, DH. MKT, 1544/111, 1888). Balya madenlerinin farklı suçlularca rahat bırakılmadığına dair bir başka başvuruda ise daha önce reji kolcusu olan sabıkalı Kürt İbrahim oğlu Şerif'in, Balya-Karaaydın maden şirketi müdürünü kaçıracağı istihbaratının alındığı ifade edildi (BOA, DH. MKT, 452/55, 1317). Karesi mutasarrıflığınca sorgulanan Kürt İbrahim oğlu Şerif'in, salıverilmesiyle, yeniden Balya'ya dönmesinden tedirgin olan maden şirketi yetkilileri, şahsın suç potansiyeline atfen, maden bölgesinden uzaklaştırılıp, memleketine gönderilmesini talep etti (BOA, DH. MKT, 460/35, 1317).

Şirket yetkililerinin bu denli huzursuz olmalarının altında ticari menfaatlerini korumanın yanında canlarını koruma arzusu yatmaktaydı. Çünkü 1896 yılında şirketin müdürü ve mühendisi olan Mosca, Balya'da Arslan adlı bir kişi ve iki ortağı tarafından öldürüldü. Bu hadiseye karışan ve tahliye olan suçlulardan Panayoti'nin yeniden Balya'ya döneceğini haber alan şirket müdürü, mahzurlarına binaen kendisinin bölgeye gönderilmesine izin verilmemesini talep etti ve hükûmet de buna uygun bir karar alarak, kendisinin memleketine gitmesine karar verdi (BOA, BEO, 2466/184903, lef 1 ve lef 2, 1320). Eşkıya tehdidiyle ilgili şirket tarafından yapılan bir başka ihbarda maden şirketinin Akçay'dan, Balya'ya gönderdiği nakdin bölgede gezen ilki Demirci Hasan'ın reisliğinde toplam dört kişiden ibaret diğeri Balya ile Gönen civarında dolaşan kaç kişi olduğu bilinmeyen silahlı iki çete tarafından ele geçirilmek istendiği, ayrıca şirket mühendislerinden veya ileri gelen memurlarından birini kaçırmak niyetinde

oldukları ifade edildi. Hükümet, bahsi geçen kimselerin takibatının yapılması, çete mensuplarının ele geçirilmesi ve neticesinin bildirilmesi emrini verdi (BOA, BEO, 2578/193328, lef 1, 1321). Balya yakınlarındaki Osmanlar civarında faaliyet gösteren soyguncu çetesini yakalamak üzere harekete geçen jandarmalar, gerçekleştirdikleri sıkı takip neticesinde eşkıyanın Aydın'a geçerek, orada saklandıklarını bildirdi. Bu nedenle bölgeyi korumak için Balya-Edremit arası boyunca eşkıyaların peşine düşülmesi ve Aydın Vilayeti'nin acilen tedbir alması şifre ile emredildi (BOA, BEO, 2594/194547, 1905). Buna karşın Dahiliye Nazırı, şirket yetkililerinin, işletmelerini önemli göstermek için bazen kasten bu gibi ihbarlarda bulunduğunu iddia etti (BOA, BEO, 2578/193328, lef 3, 1321; BOA, DH. MKT, 962/11, lef 2, 1321). Zira nazırın iddiasını destekleyen bir başka hadise yaşanmıştı. Balya-Karaaydın maden şirketinden Süleyman isimli bir kimse bölgede eşkıya çetelerinin olduğunu ve halka zulmettiklerini haber vermişti. Ancak yapılan tahkikatla iddianın asılsız olduğu anlaşıldı (Yiğit, 2009:332). Diğer taraftan nazırın ifade ettiği gibi şirket yöneticilerinin manipülasyonu ihtimal dahilinde olmakla birlikte, Balya madeninin yüklü nakit gelir akışı ve genellikle yabancı üst düzey görevlilerin potansiyel fidye kaynağı olması, şirketin eşkıya için cazip bir hedef olabileceği gerçeğini de göz ardı etmeyi engelledi. Keza yukarıda değinildiği üzere hükümet söz konusu ihbarlara kayıtsız kal(a)madı ve gerekli tahkikatı başlattı.

Söz konusu gelişmeler yaşanırken, eş zamanlı olarak Balya maden şirketine musallat olan Laz Yusuf namıyla bilinen şakinin Demirci Hasan çetesine reis olarak katıldığı ve çetesinin altı kişiden ibaret olduğu haberi geldi (BOA, BEO, 2585/193807, lef 2, 1321). Madenler bölgesinde gezen Laz Yusuf çetesi tarafından bölgeye intikal eden jandarmanın öldürülmesiyle, firar eden çetenin takibi mümkün olamadı. Bu durumun eşkıyanın cesaretini artıracakları maden şirketi tarafından hükümete bildirildi. Bunun üzerine harekete geçen sadaret, Hüdavendigâr valiliğine bir telgraf çekerek derhal gereken önlemlerin alınmasını istedi (BOA, BEO, 2604/195256, lef 1, 1321; BOA, DH. MKT, 990/9, 1321). Ancak vilayetten verilen cevapta, Laz Yusuf'un bölgeye geldiğine dair hiçbir ipucu olmadığı bildirildi. Hüdavendigâr valisi, Laz Yusuf'u gördüğünü iddia edenlerin, onu başkasıyla karıştırdığını ve şakiyi yakalamaya çalıştıklarını sözlerine ekledi (BOA, BEO, 2604/195256, lef 2, 1321; BOA, BEO, 2642/198104, lef 1; lef 2; lef 3, 1321). Fakat bir müddet sonra Balya-Karaaydın madenleri civarına geri dönen Laz Yusuf'un şirket mühendislerinden veya memurlardan birini kaçırmışından veya Balya'dan, Karaaydın'a gönderdikleri nakdî ele geçirmesinden, dolayısıyla şirketin işleyişine zarar vermesinden çekinen maden işletmecisi, konunun ciddiyetle ele alınmasını ve şakinin acilen yakalanmasını bir kez daha talep etti (BOA, BEO, 2772/207864, lef 3, 1321).

Bölgede asayiş tehdit eden ve gittikçe pervasızlaşan Laz Yusuf'u bir an evvel etkisiz hale getirmek isteyen hükümet, eşkıyanın şiddetli bir şekilde takibine başlanmasını, jandarma müfrezelerinin yeterli gelmemesi durumunda askerlerden de yardım alınıp, bu meselenin bir an evvel sonuçlandırılmasını ve şakinin ölü ya da diri yakalanmasını veya başını getirene mükâfat verileceğinin ilan edilmesini Hüdavendigâr valisine tebliğ etti (BOA, BEO, 2633/197421, 1321; BOA, BEO, 2769/207664, 1321; BOA, DH. TMİK. M, 218/35, 1321). Söz konusu eşkıyanın, Bergama tarafından gelip, jandarma takibatından kaçmak için yine aynı cihete dönmesi kuvvetle muhtemel olduğundan (BOA, BEO, 2627/196970, 1321), Bergama zabitanından mülazım Ali Efendi, şakiyi yakalamakla görevlendirildi. Vakit kaybetmeksizin harekete geçen kolluk kuvvetleri, Laz Yusuf'un Ayvalık'ta yaralı olarak bir hanede tedavi edildiği istihbaratını aldı. (BOA, Y. EE. KP, 27/2608, 1321). Başarısızlık durumunda azledileceğinin farkında olan ve kuvvetle muhtemel sorumluluğu üzerinden atmak isteyen Hüdavendigâr valisi, eşkıyanın Karesi mutasarrıfı ve jandarma komutanının basiretsizlikleri nedeniyle yakalanamadığını belirterek ikisinin de görevden alınmasını tavsiye etti (BOA, BEO, 2772/207864, lef 2, 1321). Sorunun çözülmemesinden çok rahatsızlık duyan hükümet, "lâkayd ve müsamahakâr" tavırlarıyla birçok mahkûmun serbest kalmasına ve bunun da asayişin bozulmasına sebebiyet verdiği gerekçesiyle jandarma kumandanın azlini ve yerine konuyu neticeye kavuşturabilecek birinin atanmasını emretti (BOA, BEO, 2772/207864, lef 1, 1321). Zira hükümet, Balya maden işletmesinin ciddi baskısı altındaydı. Netice itibarıyla hükümetin ısrarı ve alınan tedbirler semeresini verdi ve Karesi müfrezesiyle, Bergama'dan gelen zaptiye kuvvetlerinin iş birliğiyle Şaki Laz Yusuf ile çetesine mensup iki şahıs öldürülerek etkisiz hale getirildi. Bundan memnuniyet duyulduğunu bildiren hükümet (BOA, BEO, 2775/208096, lef 1; lef 2, 1321), Karesi Süvari Jandarma Yüzbaşı Hamdi Efendi ile Karesi Jandarma taburu ikinci süvari bölük komutanı Kütahyalı Mehmed Ağa'yı, gösterdikleri başarıdan dolayı

nişan ve rütbeyle taltif etti (BOA, BEO, 2793/209405, 1322). Eşkîyanın yakalanmasında hizmetleri görülen kimselere toplam 5.000 kuruş (3.050 \$) mükâfat verileceği ifade edilmişse de 1907 Şubat'ında henüz bir ödeme yapılmadı (BOA, BEO, 3246/243414, lef 1, 1322; BOA, BEO, 2818/211326; BOA, BEO, 3031/227281; BOA, BEO, 3211/240795). Laz Yusuf hadisesinde eşkıyanın seri bir şekilde yakalanmasının altında hükûmetin, ülkede faaliyet gösteren şirketleri ve onların çalışanlarını korumakta güçlük çektiği, bir başka ifadeyle güvenlik zafiyetinin yaşandığı yönünde bir algının oluşmasını engellemek yatmaktadır. Zira Osmanlı Devleti'nde yatırım yapan ve potansiyel olarak yatırım yapabilecek diğer yabancı şirketlerin bu durumdan etkilenmesini önlemek devletin hem ticari hem de siyasi itibarı için elzemdi.

Bunun dışında bölgedeki eşkıyalık hadiseleri, madenin güvenliğinin teminini zorlaştırdığı gibi dolaylı yoldan başka sorunlara da neden oldu. Örneğin XX. yüzyıl başlarında madende grev yapan işçilerle greve iştirak etmeyen işçiler arasında çıkan kavganın yatıştırılması için liva kumandanından istenen askeri kuvvet eşkıya takibinde olduğundan, madene ancak iki süvari ve beş jandarma gönderilebildi (Özdamar, 2023: 30-31; Bülbül, 2011: 236). 6 Haziran 1914 tarihli bir belgede de Balya civarında çok sayıda eşkıyanın bulunduğu ve “vaziyetin pek ziyâde vahim olduğu” jandarma kumandanı tarafından Dahiliye Nezareti'ne bildirildi. Nezaret, gerekli takibatın yapılarak, neticesinin bildirilmesini Karesi mutasarrıflığına yazdı (BOA, DH. ŞFR, 41/179, 1330). 2 Aralık 1918 tarihinde Hariciye Nezareti'ne yazılan tezkirede Gönen, Bandırma ve Balya kazalarında eşkıyalığın önünün alınarak, bölgede asayişin temin edildiği bildirildiyse de (BOA, BEO, 4544/340793) 13 Ocak 1919 tarihli bir başka belgede Balya-Karaaydın madenleri civarında eşkıyalığın arttığı, şakilerin maden memurlarıyla, işçilerinin hayatlarını tehdit ettikleri ve bu konuda İtalya fevkalade komiserliğinin gereken önlemlerin hızlıca alınmasını Hariciye Nezareti'nden talep ettiği bilgisi (BOA, DH. ŞFR, 104/209, 1335), bölgede asayişin arzu edilen seviyede sağlanılmadığını göstermektedir. Keza eşkıyanın Balya ve çevresinde posta yolunu kesip soygun yapma, köyleri basma, gasp ve yağma faaliyetlerinde bulunduğunu arşiv belgelerinden açıkça takip ve teyit etmek mümkündür (BOA, DH. EUM. 6. Şb. , 29/4, 1333; BOA, DH. EUM. 6. Şb. , 35/58, 1332; BOA, DH. EUM. 6. Şb. , 38/42, 1334).

Sonuç

XX. yüzyıl başlarında Balıkesir ve çevresi odağında incelenen eşkıyanın insan kaçırma vakalarından anlaşıldığı üzere, insanın en temel haklarından olan yaşam hakkı ve hürriyetine kasteden eşkıyanın masum insanları dağa kaldırması, kaçırılan kimsenin, ailesinin ve hadisenin cereyan ettiği bölge halkının huzurunu bozan önemli güvenlik zafiyetlerinden biriydi. Eşkîyanın kaçırdığı kimseleri serbest bırakmak için talep ettiği fidyenin temini de mali bakımdan meselenin bir başka mühim cihetini teşkil etmekteydi. Nitekim yukarıda izah edilen vakalardan da anlaşıldığı üzere, Balıkesir ve civarında servet sahibi tüccar ve müteşebbislerin yanı sıra kadından, çocuğa, çobandan, mülki görevliye kadar geniş bir yelpazedeki farklı statüye mensup insanları ve Osmanlı topraklarında bulunan yabancı uyruklu elit kimseleri hedef alan eşkıya, onları dağa kaldırılıp, kaçırmak suretiyle kaçırılan kişinin sosyoekonomik durumuna göre çeşitli meblağlarda fidye talep edip, haksız kazanç sağladı. Bir başka ifadeyle, incelenen bu dönemde had safhaya ulaşan eşkıyalığın, tebaanın ve Osmanlı Devleti sınırları içerisinde bulunan yabancı devlet mensubu kimselerin can, mal, ırz ve namus güvenlikleri ile dokunulmazlıklarının sağlanmasında en büyük engellerden birini teşkil ettiği aşikârdı. Devletin âdeta namusu kabul edebileceğimiz kamu ve ticaret güvenliğini doğrudan tehdit eden eşkıyalık faaliyetleri, bürokrasi ve kolluk kuvvetlerini meşgul ettiği gibi devletin saygınlığına hanel getirme noktasına vardı. Zira metinde aktarılan vakalardan da anlaşıldığı gibi bilhassa yabancı şirketlerin önde gelenlerinin kaçırılma hadiseleri, devlet nezdinde hem ciddi asayiş sorunu yaratan hem de maddi-manevi prestij kaybına yol açan hadiselerdendi. Eşkîyanın âdeta Batı Anadolu'yu saran fidye karşılığı insan kaçırma faaliyetleri, Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmak ve yönetimi zafiyet içinde göstermek için fırsat kollayan yabancı devlet sefaretlerine de bir anlamda istedikleri fırsatı verdi. Bir başka deyişle, iç güvenlik meselesi olan eşkıyalık, istenmeyen bir şekilde devletlerarası boyuta taşındı. Bu nedenle merkezi hükûmet, bilhassa yabancı devlet tebaasından kaçırılan kritik pozisyonlardaki kimselerin sağ salim kurtarılmasına azami dikkat gösterip, önceliği daima mağdurun kurtarılmasına verdi. Eşkîyanın yakalanması ve verilen fidyenin geri alınmasını, çok önemsemekle birlikte, ikinci plana atmak mecburiyetinde kaldı.

Bu bağlamda devletin bekasını yakından ilgilendiren asayiş zafiyetine neden olan eşkıyalık hareketleri, memleket sathında olduğu gibi, bu makalenin odak noktasını teşkil eden Balıkesir ve civarına da büyük zarar verdi. Bölge ahalisinin yaşadığı korku ve endişe ile halkın eşkıyadan kaçmak için yerlerini terk etmesi psikolojik ve sosyolojik birtakım sorunlara sebep oldu. Buna bağlı olarak, toprakların boş kalması temel geçim kaynağı ziraat olan yörenin verimli topraklarının âtil kalmasına yol açıp, iktisadi faaliyetleri sekteye uğrattı. Dolayısıyla sağlıklı bir toplumun en önemli dinamiklerini oluşturan bu unsurların sarsılması, birbirinden ayrılmaz bir biçimde zincirleme olarak maddi ve manevi büyük kayıplara ve olumsuzluklara sebep oldu. Vaziyetin farkında olan devlet, siyasi ve mali bakımdan son derece zor şartlar altında bulunmasına rağmen, iktidarını korumak ve sürdürülebilmek için, eşkıyalık hareketlerine karşı ciddi ve samimi birtakım önlemler almaya çalıştı. XX. yüzyıl başlarında Balıkesir çapında belli başlı insan kaçırılma vakalarını incelediğimiz bu çalışmadan hareketle, devletin eşkıyalığın önlemesine ehemmiyetle eğildiğini, tebaasının ve yabancı müteşebbislerin güvenliğinin tesisi noktasında mahalli bürokratlara otoritesini hissettirip, kamuyu zarara uğratan şakilerin ele geçirilmesi için vazifelerini yerine getirmeleri hususuna azami dikkat gösterdiklerini söylemek mümkündür.

Eşkîyayla mücadelede, kolluk kuvvetlerinin takibatının netice vermediği hallerde ise tamamlayıcı bir yöntem olarak eşkıyanın başına para ödülü konularak, halkın desteği alınmaya çalışıldı. Tam tersi durumlarda yani, halkın eşkıyaya yataklık etmesinin önüne geçmek için ise sürgün, para cezasına çarptırmak gibi caydırıcı cezaların tatbik edilmesi kararlaştırıldı. Fakat bahsi geçen yaptırımlarla eşkıyaya yataklık edenlerin önü alınmaya çalışılmışsa da maddi olarak eşkıyanın haksız kazancından nemalanan kimseler söz konusu cezalara rağmen yardımlarını sürdürdü. Bunun en açık tezahürü, Rum çetelerinin Hristiyan köylerinin yoğun olduğu Ayvalık ve civarında bölgedeki iş birlikçileri sayesinde kolluk kuvvetlerinden kaçıp, saklanmalarıydı. Yukarıda da izah edildiği üzere, irili ufaklı eşkıya çetelerinin çokluğu, mülki amirler ve kolluk kuvvetlerinin birtakım zafiyetlerine ilaveten uluslararası alanda siyasi ve ülke dâhilinde yaşanan sosyoekonomik olumsuzlukların da etkisiyle, eşkıyalıkla mücadelede bazı aksaklıkların yaşanması kaçınılmaz oldu. Eşkîyanın yarattığı kaos ortamından nemalanmak isteyen yozlaşmış kimselerin türemesine de yol açtı. Metin içinde değinildiği üzere kendisini eşkıya kaçırmış süsü verip, ailesinden para koparmak isteyen ya da yabancı şirketlerden kurumsal zararlarını telafi için kendilerini danışıklı bir şekilde eşkıyaya kaçırıp, hükümetten para alarak, zararlarını tazmin etmeye çalışan âdeta yeni bir tür dolandırıcılık türünün ortaya çıktığı tespit edildi. Bir başka ifadeyle, fidye bedeli sadece eşkıya için değil, bunu istismar edip, eşkıyanın insan kaçırma fiilini kendi lehine kullanan, yozlaşmış birtakım kimselerin mevcudiyetini göstermesi bakımından da dikkate değerdir.

Bahsi geçen olumsuzluklara ilaveten, eşkıyalık hareketleriyle mücadeleyi zorlaştıran önemli nedenlerden biri de bölgenin sahip olduğu coğrafi koşullardır. Zira yöredeki dağlık alanlar ve buralarda bulunan çok sayıdaki mağara, eşkıya çetelerinin, kolluk kuvvetlerinin takibinden kolayca kaçıp, saklanmasını ve onlara yataklık edenlerle güvenli bir şekilde iletişim kurup, hayatta kalmalarını sağladı. Bu avantajların dışında zeytinlikler saklanmak, sahiller ise deniz yoluyla firar etmek için eşkıyaya eşsiz fırsatlar sundu. Söz konusu koşullar ise eşkıyaların yakalanıp, etkisiz hale getirilmesinde arzu edilen başarının elde edilememesinin önemli nedenlerinden birisini teşkil etti. İlaveten Birinci Dünya Savaşı ve akabinde Yunan işgali esnasında savaş atmosferinin tesiriyle meydana gelen otorite boşluğundan faydalanan asker ve hapisane firarileri de bölgede eşkıyalık yaparak, asayiş tehdit eden bir başka unsur haline aldı. Bir diğer büyük sorun ise devletin içinde bulunduğu ağır koşullar sebebiyle, bölgede eşkıyayı takip ve tenkil edecek yeterli sayıda jandarmanın istihdam edilememesiydi. Netice itibarıyla çalışmada, bahsi geçen siyasi, askeri, mali, sosyokültürel ve coğrafi koşulların etkisiyle, Balıkesir ve çevresinde eşkıyalığın ciddi bir asayiş sorunu olduğu ve alınan tedbirlere rağmen tam manasıyla önlemediğini arşiv belgelerinden takip ve teyit edildi. Bölge insanının yanı sıra yerli ve yabancı müteşebbisleri yörede ticaret yapma konusunda tedirgin eden, aynı zamanda açıkça insan haklarını ihlal eden eşkıyalık faaliyetleri ciddi, rahatsız edici bir sorun olarak varlığını sürdürüp, Birinci Dünya Savaşı ve mütareke döneminde Balıkesir ve çevresinde tüm hızıyla artarak devam etti.

Kaynakça

Aydın, M. (1998). Makedonya meselesi ve Amerikalı rahibenin kaçırılması. *Osmanlı Araştırmaları*, 18 (18), 239-257.

- Barkey, K. (2011). *Eşkîyalar ve devlet: Osmanlı tarzı devlet merkezileşmesi*. 2. Baskı. (Zeynep Altok, Çev.). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Braudel, F. (1990). *Akdeniz ve Akdeniz dünyası*. (M. Ali Kılıçbay, Çev.). C. II, Eren Yayıncılık.
- Bülbül, İ. (2010). Balya-Karaaydın maden şirketi işçileri 1901-1922. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(24), 227-240.
- Cumhurbaşkanlığı devlet arşivleri başkanlığı Osmanlı arşivi, Babıali Evrak Odası Evrakı (BOA, BEO): 824/61742; 878/65796; 1155/86585; 1605/120336; 1605/120339; 2203/165222; 2466/184903; 2578/193328; 2585/193807; 2594/194547; 2604/195256; 2627/196970; 2633/197421; 2642/198104; 2769/207664; 2772/207864; 2775/208096; 2793/209405; 2818/211326; 2904/217732; 3031/227281; 3118/233782; 3211/240795; 3322/249122; 3322/249123; 3246/243414; 3562/267150; 3615/271088; 4543/340669; 4544/340793.
- Cumhurbaşkanlığı devlet arşivleri başkanlığı Osmanlı arşivi, Dahiliye Nezareti Altıncı Şube (BOA, DH. EUM. 6 Şb): 15/39; 29/4; 34/17; 35/58; 38/42.
- Cumhurbaşkanlığı devlet arşivleri başkanlığı Osmanlı arşivi, Dahiliye Nezareti Asayiş Kalemi (BOA, DH. EUM. AYS): 1/19; 53/9; 53/65; 54/54; 55/87; 57/37.
- Cumhurbaşkanlığı devlet arşivleri başkanlığı Osmanlı arşivi, Dahiliye Nezareti Emniyet Şubesi (BOA, DH. EUM. EMN): 31/10; 31/24.
- Cumhurbaşkanlığı devlet arşivleri başkanlığı Osmanlı arşivi, Dahiliye Nezareti Hukuk (BOA, DH. H): 13/58; 67/2; 67/8; 67/10.
- Cumhurbaşkanlığı devlet arşivleri başkanlığı Osmanlı arşivi, Dahiliye Nezareti Kalem-i Mahsus (BOA, DH. KMS): 24/66.
- Cumhurbaşkanlığı devlet arşivleri başkanlığı Osmanlı arşivi, Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi (BOA, DH. MKT): 452/55; 460/35; 593/62; 990/9; 962/11; 1181/27; 1201/61; 1544/111; 2471/73; 2504/48; 2668/34; 2839/25; 2894/99; 2900/36; 2903/32; 2912/6.
- Cumhurbaşkanlığı devlet arşivleri başkanlığı Osmanlı arşivi, Dahiliye Nezareti Muhaberati Umumiye İdaresi (BOA, DH. MUI): 1-5/29; 4-1/38; 20-1/30; 68-1/51.
- Cumhurbaşkanlığı devlet arşivleri başkanlığı Osmanlı arşivi, Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi (BOA, DH. ŞFR): 41/179; 82/166; 82/191; 104/209; 196/14; 232/123; 294/29; 294/53; 383/81; 389/69; 397/120; 398/4; 574/76; 575/93; 621/25.
- Cumhurbaşkanlığı devlet arşivleri başkanlığı Osmanlı arşivi, Dahiliye Nezareti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat Evrakı (BOA, DH. TMİK. M): 156/66; 218/35.
- Cumhurbaşkanlığı devlet arşivleri başkanlığı Osmanlı arşivi, Hariciye Nezareti Siyasi (BOA, HR. SYS): 15/27.
- Cumhurbaşkanlığı devlet arşivleri başkanlığı Osmanlı arşivi, Hariciye Nezareti Tahrirat (BOA, HR. TH): 213/117.
- Cumhurbaşkanlığı devlet arşivleri başkanlığı Osmanlı arşivi, Yıldız Sadaret Hususi Maruzat Evrakı (BOA, Y. A. HUS): 236/111.
- Cumhurbaşkanlığı devlet arşivleri başkanlığı Osmanlı arşivi, Yıldız Sadaret Resmi Maruzat Evrakı (BOA, Y. A. RES): 110/67.
- Cumhurbaşkanlığı devlet arşivleri başkanlığı Osmanlı arşivi, Yıldız Esas Evrakı Kamil Paşa Evrakı (BOA, Y. EE. KP): 6/552; 12/1187; 27/2608.
- Cumhurbaşkanlığı devlet arşivleri başkanlığı Osmanlı arşivi, Yıldız Perakende Evrakı Askeri Maruzat (BOA, Y. PRK. ASK): 241/18.
- Çevik, Z. (2017). Hasan Basri (Çantay) Bey'in Ses Gazetesi'ne göre Balıkesir'de asayiş meselesi ve Balat (Dursunbey). *Kuvâ-yı Milliye şehri Balıkesir: Kentin yakın tarihinden sosyal ve kültürel izler içinde* (ss. 247-254). Karesi Belediyesi Kültür Yayınları.
- Daşcıoğlu, K. (2017). Osmanlı'da eşkıyalık hareketlerinin cezalandırma yöntemi olarak sürgünler. O. Köse (Ed.). *Osmanlı'dan günümüze eşkıyalık ve terör içinde* (ss. 303-317). Samsun İlkadım Belediyesi Kültür Yayınları.
- Derdest, (2 Mayıs 1332). *Karesi*, Üçüncü sene, 4-108, 2.
- Derdest, (20 Ağustos 1917a). *Karesi*, Dördüncü sene, 15-171, 1.
- Derdest, (10 Eylül 1917b). *Karesi*, Dördüncü sene, 18-174, 1.
- Derdest, (17 Eylül 1917c). *Karesi*, Dördüncü sene, 19-175, 1.
- Derdest, (8 Teşrinievvel 1917d). *Karesi*, Dördüncü sene, 21-177, 1.

- Doğan, C. (2021). Modern rebels: Banditry and the crime of ransom kidnapping in the reign of Abdulhamid II (1876-1906). *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 98-117. <https://doi.org/10.24186/vakanuvis.880446>
- Doğtekin, A. (2020). Mondros Mütarekesi'nin hemen öncesinde Karesi Sancağı'nda firariler sorunu ve eşkıyalık faaliyetleri. *Turkish Studies -History*, 15 (3), 893-911. <http://dx.doi.org/10.47846/TurkishStudies.45837>
- Eldem, V. (1994). *Harp ve mütareke yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ertaş, M. Y. (2017). 18. ve 19. yüzyılda Osmanlı taşrasında yasadışılık: Yerel idarecilerle eşkıya ilişkileri. O. Köse (Ed.). *Osmanlı'dan günümüze eşkıyalık ve terör* içinde (ss. 179-189). Samsun İlkadım Belediyesi Kültür Yayınları.
- Eşkîyalık Meselesi, (24 Teşrinievvel 1918). *Ses*, 2, 1.
- Güneş, G. (2019). Osmanlı Devletinin son yıllarından Cumhuriyet'e Ödemiş'te eşkıyalık ve güvenlik sorunu. O. Pullukçuoğlu, C. Özgün, A. Çelik (Ed.). *Batı Anadolu eşkıyalık tarihi* içinde (ss. 205-262). Ege Üniversitesi Yayınları.
- Hasanoğlu, E. , (Ekim 2024). Makedonya sorununun bir başka boyutu: Fidyeye için insan kaçırma, Ellen Maria Stone örneği (1901-1902). *Kadim*, 8, 77-113. <https://doi.org/10.54462/kadim.1426538>
- Hobsbawm, E. J. (1997). *Eşkîyalar*. (O. Akalın-N. Hasgül, Çev.). Avesta Yayınları.
- İlgürel, M. (1995). Osmanlılar'da Eşkîyalık Hareketleri. *TDVİA*, C. XI, 466-469.
- Karacakaya, S. F. (2021). Balkan Savaşları sırasında Balıkesir bölgesinde asayişin sağlanması için alınan tedbirler. *BANÜSAD*, 4 (BCS 21 Özel Sayısı), 74-86.
- Köç, A. (2020). XVII ve XVIII. yüzyıllarda sicillere göre Balıkesir'de eşkıyalık. Z. Çevik vd. (Ed.). *Millî mücadelenin 100. yılında Kuva-yı Milliye şehri Balıkesir uluslararası sempozyumu: Sempozyum bildiri kitabı I (19-22 Eylül 2019)* (125-134). Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kent Arşivi Kültür Yayınları.
- Köç, A. (2016). Two city one comment: Bandit force on foundations in XVII and XVIIIth century. R. Efe, İ. Cürebal vd. (Ed.). *Recent researches in interdisciplinary sciences* içinde (ss. 176-188). St. Kliment Ohridski University Press.
- Kuzucu, K. (2017). II. Abdülhamid dönemi layihalarında ayrılıkçı hareketleri önlemeye yönelik sosyokültürel çözüm önerileri. O. Köse (Ed.). *Osmanlı'dan günümüze eşkıyalık ve terör* içinde (ss. 375-392). Samsun İlkadım Belediyesi Kültür Yayınları.
- Küpeli, Ö. (2000). 1882-1922 yılları arasında Gönen kazası. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 15 (1), 231-255.
- Küpeli, Ö. (2002). Mahallinden gönderilen belgelere göre II. Meşrutiyet sonrasında Gönen ve havalisinde asayiş. *Atatürkçü Bakış*, 1 (1), 59-70.
- Küsmey, A. C. (2023). Atatürk dönemi, eşkıya ile mücadele harekâtında jandarma. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (12), 1136-1365. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1346710>
- Öntuğ, M. M. (2007). Balıkesir ve çevresinde eşkıyalık hareketleri (1570-1640). Z. G. Yağcı, vd. , (Ed.). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balıkesir* içinde (ss. 61-92). Yeditepe Yayınları.
- Özdamar, T. (2023). Osmanlı madenlerinde sermaye: Babiâli ve işçiler Balya-Kaaraydın maden şirketi örneği. *Çukurova Araştırmaları*, 9(1), 16-36.
- Özdamar, T. (2022). *Osmanlı madenlerinde Fransız sermayesi ve Galata bankerleri ortaklığı: Balya-Kaaraydın, Kesendire ve Karasu şirketleri*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, Z. (2003). *Balıkesir Kuvâ-yı Milliye Hatıraları*. Balıkesir Valiliği.
- Özgün, C., Nelson, E. C., Hamaloğlu, İ., Özdemir, Y. ve Tunç, G. (2022). II. Abdülhamid döneminde İzmir ve çevresinde eşkıya ve eşkıya yatakları (Haritalandırma ve haritalara analitik bir yaklaşım). Ege Üniversitesi Yayınları.
- Özgün, C. (2019). II. Abdülhamid döneminde eşkıyalıkla mücadele politikası ve İzmir. O. Pullukçuoğlu, C. Özgün, A. Çelik (Ed.). *Batı Anadolu eşkıyalık tarihi* içinde (ss. 95-111). Ege Üniversitesi Yayınları.
- Özgün, C. (2017). 19. Yüzyılın ikinci yarısında Aydın Sancağı'nda eşkıyalık hareketleri üzerine gözlemler. O. Köse (Ed.). *Osmanlı'dan günümüze eşkıyalık ve terör* içinde (ss. 159-178). Samsun İlkadım Belediyesi Kültür Yayınları.

- Pamuk, Ş. (2000). *İstanbul ve diğer kentlerde 500 yıllık fiyatlar ve ücretler, 1469-1998*. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Peirce, L. (2012). İnsan kaçırmanın namuslu ve namussuz halleri: Osmanlı dünyasında hükümdarlar, eşkıyalar ve kahramanlar. *Kebikeç*, (34), 41-60.
- Sarıyıldız, G. (2009). Sicill-i Ahvâl defterleri. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (c. 37, s. 134-136).
- Sarıyıldız, G. (2008). Osmanlı bürokrasisinde fotoğraflı belge kullanımı ve parmak izi uygulaması. *Tarih Dergisi*, (47), 183-208.
- Satılmış, S. (2019). Osmanlı Devleti'nde ilk tren sabotajı: Sinekli hadisesi ve Anastas çetesi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 6 (1), 252-283.
- Sunay, S. (2007). *II. Abdülhamid döneminde Balıkesirli mülki görevliler hakkında bir inceleme (Sicill-i Ahval kayıtlarına göre 1879-1909)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sunay, S. (2019). Servet avcısı eşkıyanın Fransız tebaasından Madam Branzeau'yu kaçırması ve alınan tedbirler. O. Pullukçuoğlu, C. Özgün, A. Çelik (Ed.). *Batı Anadolu eşkıyalık tarihi* içinde (ss. 157-177). Ege Üniversitesi Yayınları.
- Sunay, S. (2021). Mülki ve askerî görevlilerin raporlarına göre Yunan işgali altında Balıkesir (1920-1922). *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları-Recent Period Turkish Studies*, (39), 1-37. <https://doi.org/10.26650/YTA2021-842417>
- Şakilerin İstisâli, (26 Teşrinievvel 1331). *Karesi*, İkinci sene, 29-81, 5.
- Tekir, S. (2024). Yol kesiciler ve kanunsuzlar: Türkiye'de kırsal ve siyasi eşkıyalıkla mücadele (1923-1938). *Turcology Research*, 81, 513-524.
- Tosun, M. D. (2019). *Nemlizadeler*. Depo Print Dijital Baskı ve Reklam Sanayii ve Tic. Ltd. Şti.
- Ürkmez, N. (2015). Eşkıyalığın engellenmesine dair Sultan II. Abdülhamid'e sunulan rapor. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 31-64.
- Yaşar, H. (2015). *II. Meşrutiyet'in ilanından Yunan işgaline Batı Anadolu'da eşkıyalık (1908-1919)*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Yazıcı, N. (1993). Hasan Basri (Çantay) ve Ses Gazetesi. *Atatürk Yolu: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi*, III/12, 431-445.
- Yetkin, S. (2003). *Ege'de eşkıyalar*. (3. Bs.). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Yiğit, Y. (2009). Mütareke günlerinde Balıkesir'de eşkıyalık hareketleri. O. Köse (Ed.). *Osmanlı'dan günümüze eşkıyalık ve terör* içinde (ss. 327-338). Samsun İlkadım Belediyesi Kültür Yayınları.

Etik kurul onayı

Arşiv belgelerine dayalı olması sebebi ile bu araştırma etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Teşekkür-destek beyanı

Bu çalışma Balıkesir Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projeler Birimi tarafından BAP 2025/044 proje numarası ile desteklenmiştir.